DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 6

(2015–2016)

Melding til Stortinget

Nordisk samarbeid

Innhold

1 Innledning 5

2 Aktuelle saker 7

3 Nordens naboer 9
3.1 Nærområdesamarbeidet 9
3.2 Arktisk råd 10
3.3 Barentsrådet 11
3.4 Østersjørådet 12
3.5 Nordlig Dimensjon 12

4 Utenriks-, forsvars-, sikkerhets- og utviklingspolitisk samarbeid 14
4.1 Norden i Europa 14
4.2 Nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid 14
4.3 Forsvarssamarbeid 17
4.4 Utenrikshandel 18
4.5 Multilateralt utviklingssamarbeid 19

5 Faglig samarbeid i ministerrådene 20
5.1 Kultur 20
5.2 Utdanning og forskning 21
5.3 Nærings-, energi- og regionalpolitikk 23
5.4 Miljø 26
5.5 Helse og sosial 27
5.6 Arbeidsmarked og arbeidsmiljø ... 31
5.7 Barn og unge 32
5.8 Likestilling 32
5.9 Fiskeri og fangst 33
5.10 Jord- og skogbruk 34
5.11 Ernæring og mattrygghet 35
5.12 Økonomi- og finanspolitikk 36
5.13 Justissektoren 37
5.14 Administrasjon og forvaltning, forbrukerpolitikk, frivillig sektor, flyktninger og migrasjon 39
5.15 Samer og nasjonale minoriteter ... 39
5.16 Samferdsel 40

Vedlegg
1 Sammenstilling av budsjettene 2016 og 2015 43
2 Forkortelser 45
3 Nordisk samarbeid – nettsider 49

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 6

(2015–2016)

Melding til Stortinget

Nordisk samarbeid

Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 2. oktober 2015, godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)

1 Innledning

Det nordiske samarbeidet er høyt prioritert av regjeringen og er i stadig endring. På det utenrikspolitiske, sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske området har samarbeidet skutt fart og avstedkommet konkrete resultater. Ulike tilknytningsformer til EU og NATO er ikke til hinder for et sterkere samarbeid på disse områdene.

Nordisk ministerråd har gjennomgått en omfattende moderniseringsprosess som sluttføres i løpet av inneværende år. Målet er at organisasjonen skal levere gode resultater på aktuelle problemstillinger som opptar de nordiske regjeringer og dermed også være bedre rustet til å møte fremtidige utfordringer for Norden. Dette innebærer også å relatere dagsorden i Nordisk ministerråd til den europeiske agendaen, i forhold til regjeringens aktive europapolitikk.

Det danske formannskapet i 2015 har lagt vekt på fire temaer som skal styrke og fokusere det nordiske samarbeidet: vekst og næringsliv, vern om nordisk velferd, økt kunnskap om de nordiske verdier ved å styrke det nordiske «Branding»/merkevare, i tillegg til fokus på samarbeidet om Arktis. Finland overtar formannskapet i 2016.

Internasjonal profilering av Norden er et politisk satsningsområde etter at samarbeidsministrene vedtok en strategi for dette i 2014. 2016 blir det første året med egen budsjettlinje for slike satsninger.

Aktuelle hendelser har resultert i nye politiske initiativer på det utenrikspolitiske området under det danske formannskapet, som for eksempel strategisk kommunikasjon i de baltiske landene for å møte russisk propaganda, og et demokratiprosjekt i kjølvannet av terrorangrepene i København. I tillegg er klima og bærekraftig utvikling et prioritert område.

Utviklingen i Russland har også satt sitt preg på det nordiske samarbeidet. Nordisk ministerråds kontorer i Nordvest-Russland har blitt avviklet som følge av at russiske myndigheter registrerte dem som utenlandske agenter. Som resultat har Nordisk ministerråd det siste året styrket samarbeidet med de baltiske landene og en arbeidsgruppe med deltagere fra de nordiske landene utarbeider en plan for hvordan prosjekter eventuelt kan videreføres i Russland.

Ministerrådet følger aktivt opp Könberg-rapporten på helseområdet fra 2014 og anbefalingene

i denne, herunder en nordisk folkehelsepolitisk plattform og tiltak mot antibiotikaresistens i 2015. En tilsvarende rapport forventes på arbeidslivsområdet ved utgangen av inneværende år.

Arbeidet med å bekjempe grensehindre prioriteres høyt. Innenfor grensehinderrådet har Norge og representant Svein Ludvigsen prioritert i alt seks hindre for 2015. Første rapport (2014) forelå i desember, og årets rapport ventes å foreligge i desember.

Organisering av det nordiske samarbeidet

Statsministrene

Statsministrene har det overordnete ansvaret for det nordiske regjeringssamarbeidet, og har regelmessige nordiske møter i tillegg til den kontinuerlige kontakten om nordiske og internasjonale spørsmål.

Statsministrene møttes blant annet i forbindelse med Nordisk Råds sesjon i Stockholm i oktober 2014, og i denne sammenheng var det også møter med Nordisk Råds presidium og med representanter for de selvstyrte områdene, Færøyene, Grønland og Åland. Sommermøtet for statsministrene ble utsatt pga. valget i Danmark og planlegges for 2.–3. oktober i København. Statsministrene møtes også under neste sesjon i Nordisk Råd som finner sted i Reykjavik 27. oktober.

Samarbeidsministrene, budsjett og administrasjon

Samarbeidsministrene møtes som regel tre ganger i året. Fiskeriminister Elisabeth Aspaker har vært norsk samarbeidsminister siden oktober 2013. Samarbeidsministeren legger stor vekt på å ha et godt samarbeid med Nordisk Råd. Samarbeidsministeren koordinerer det nordiske regjeringssamarbeidet. Et vikitig ansvarsområde er ministerrådsbudsjettet og økonomistyring.

Budsjettet til Nordisk ministerråd for 2015 var på 931 millioner danske kroner og ble vedtatt i enighet med Nordisk Råd. Den norske andelen var om lag 31,5 prosent, basert på en fordelingsnøkkel som ble regnet ut med utgangspunkt i delen landene har av den samlede nordiske bruttonasjonalinntekten. Budsjettforslaget for 2016 har en ramme på 922 millioner danske kroner, noe som er en reduksjon på 1 % i forhold til budsjettet for 2015. Denne reduksjonen søkes fordelt på de to største sektorene, nemlig samarbeidsministrenes eget budsjett samt utdannings- og forskningssektoren med henholdsvis 70 og 30 prosent. Disse to sektorene fordeler selv reduksjonene på sine respektive budsjetter. Alle de øvrige sektorer får videreført sine budsjetter på samme nivå som i 2015.

Totalt vil budsjettet være redusert med 8 prosent i perioden 2014–2016. Budsjettet skal endelig vedtas av samarbeidsministrene i slutten av oktober 2015.

Samarbeidsministrene har ansvaret for det fortløpende arbeidet, mens generalsekretæren i Nordisk ministerråd skal koordinere og forberede den konkrete innsatsen. Nåværende generalsekretær, Dagfinn Høybråten, tiltrådte i mars 2013.

De selvstyrte områdenes stilling i det nordiske samarbeidet

Ålandsdokumentet av 2007 innebærer at de selvstyrte områdene på visse områder likestilles med de nordiske landene med hensyn til arbeidet i Nordisk ministerråd. Helsingforsavtalen ble ikke endret, men tolkes slik at selvstyre, landsstyre og landsskapsregjering, innenfor rammen av deres kompetanse, får rett til å være adressater for og kan svare på anbefalinger og spørsmål fra Nordisk ministerråd. De selvstyrte områdene kan lede ministermøter, embetsmannskomiteer og arbeidsgrupper. Ålandsdokumentet gir de selvstyrte områdene rett til å søke om fullt medlemsskap i de nordiske institusjoner og samarbeidsorganer dersom området har en «særskilt påviselig interesse» for institusjonen.

Innhold

Kapittel 2 i meldingen gir en orientering om aktuelle saker i det nordiske samarbeidet. Kapittel 3 omhandler samarbeidet med nabolandene og de andre regionale rådene, mens kapittel 4 orienterer om nordisk utenriks-, sikkerhets-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid. Kapittel 5 omtaler det faglige samarbeidet i ministerrådet.

2 Aktuelle saker

Det nordiske regjeringssamarbeidet gjennomgår for tiden en omfattende moderniseringsreform som ble påbegynt i 2014. Det legges vekt på tydelige målformuleringer og konkrete resultater for virksomheten. Innholdet i budsjettforslaget for 2016 gjenspeiler et dynamisk politisk samarbeid som fanger opp aktuelle og nye prioriteringer.

Gjennom prioriteringsbudsjettet videreføres formannskapsinitiativene fra Islands formannskap i 2014 og Danmarks formannskap i 2015. Det er også satt av midler til de initiativer som vil bli iverksatt under det finske formannskapet i 2016. Detaljene knyttet til disse initiativene presenteres under Nordisk Råds sesjon i Reykjavik.

Nye politiske initiativer er reflektert i det såkalte i prioriteringsbudsjettet. Hensikten med disse midlene er å medfinansiere gode tverrgående initiativer i sektorene. I 2016 er det foreslått tre slike initiativer: Klima og bæredyktig utvikling, Nordisk statistikk samt Demokrati, inkludering og sikkerhet. Disse initiativene er gode eksempler på at det nordiske regjeringssamarbeidet responderer på aktuelle utfordringer i Norden og iverksetter initiativer som er politisk dagsaktuelle. En ny tverrsektoriell nordisk satsning mot menneskehandel er ett slikt eksempel. Flere sektorer er involvert i det nye programmet.

I 2016 er det lagt opp til viktige politiske satsninger i alle sektorer. Gjennomføring og oppfølging av strategiske gjennomganger, for eksempel i helsesektoren og arbeidslivssektoren, står sentralt. På helseområdet har Bo Könberg-rapporten (2014) fått stor oppmerksomhet som identifiserer områder for et utvidet nordisk helsesamarbeid. I 2015 løftes folkehelse frem, bl.a. en folkehelsepolitisk plattform for å minske sosial ulikheter i helse, samt tiltak mot antibiotikaresistens. En strategisk gjennomgang på arbeidslivsområdet er i ferd med å bli utarbeidet av Poul Nielsson fra Danmark. Målet er å utforme anbefalinger om nordisk samarbeid i internasjonale arbeidslivsspørsmål, og nordiske initiativer for høy sysselsetting samt trepartssamarbeidet, og skal sluttføres våren 2016.

Det internasjonale samarbeidet, og i sær med Nordens naboland, prioriteres fortsatt høyt i Nordisk ministerråd. Nordisk ministerråd avviklet sin virksomhet i Nordvest-Russland i april 2015 etter at russiske myndigheter registrerte kontoret i St.Petersburg som utenlandsk agent. En arbeidsgruppe er dannet med representanter fra alle landene som skal se på muligheter for videreføring av prosjekter i Nordvest-Russland.

Grensehindre

I det nordiske samarbeidet er det et kontinuerlig fokus på å bekjempe grensehindre for å skape arbeidsplasser og vekst. Grensehinderrådet som ble opprettet i januar 2014 presenterte sin første rapport i desember samme år. Målet er å fjerne fem til ti hindre pr. år. I 2014 ble tre grensehindre løst, mens fire forventes å bli løst i løpet av 2015. Norge og representanten i Grensehinderrådet, Svein Ludvigsen, har prioritert i alt seks hindre i 2015. Disse omfatter problemer med sykeerstatning for pasientreiser mellom Norge og Finland/Sverige, norske toll- og momsregler for nordiske bedrifter, skattepraksis for personer og arbeidsgivere som bor og virker i grensekommuner i Sverige og Finland, lang behandlingstid i EU-saker, skattepraksis for næringslivet, herunder for byggebransjen og skattepraksis for færøyiske studenter i Norge. De fire første er i prosess fra foregående år.

Internasjonal profilering

Internasjonal profilering og posisjonering av Norden er et politisk satsningsområde etter at samarbeidsministrene vedtok en strategi for dette i 2014. I budsjettforslaget for 2016 er det satt av 10 millioner danske kroner til dette og det er ansatt en prosjektleder i Nordisk ministerråd. 2016 blir derfor et år med gode muligheter til å iverksette målrettede tiltak for å profilere og posisjonere Norden i verden.

Strategisk kommunikasjon

Det danske formannskapet foreslo i april 2015 å ta inn prosjektet om strategisk kommunikasjon, dvs. rettet mot russisskspråklig media i Nordisk minis-

terråd. Prosjektet ble vedtatt i juni. Det er satt av 2 millioner danske kroner til prosjektet. Midlene går til kompetansebygging i russiskspråklige medier, bl.a. til kurs for russiskspråklige journalister og støtte til etablering av russiskspråklig TV-kanal.

Demokratiprosjekt

Prosjektet Demokrati, inkludering og sikkerhet, oppsto i kjølvannet av terrorangrepet i København i 2015. Programmet bygger på tre bærende søyler: Sosial marginalisering, ekstremisme og religiøs diskriminering. Programmet skal fungere som en samlende plattform for nye og eksisterende initiativer i Nordisk Ministerråd i forhold til de bærende søyler i programmet. Programmet vil kunne bidra til å understøtte andre initiativer i Norden, som omhandler programmets fokusområder som eksempelvis det nylig opprettete nordiske nettverk for bekjempelse av ekstremisme. Det er satt av 4 millioner danske kroner til programmet som vil gå over tre år.

3 Nordens naboer

3.1 Nærområdesamarbeidet

Nordisk ministerråds internasjonale samarbeid har som mål å sikre stabilitet og godt samarbeid med Nordens naboland og nordisk nytte ute i verden. Dette gjelder først og fremst Østersjøregionen og Barentsregionen, men også Arktis og nabolandene mot sør og vest.

Nordisk ministerråd legger vekt på å videreutvikle dette samarbeidet, herunder gjennomføringen av EUs Østersjøstrategi og den Nordlige Dimensjonen på områder av særlig nordisk nytte, å fremme samarbeidet med øvrige regionale organisasjoner og andre relevante aktører samt å støtte grenseregionalt samarbeid mellom Norden og nabolandene. De baltiske land har det siste året fått økt oppmerksomhet som følge av situasjonen i og rundt Russland.

Det arbeides med en endring i overenskomsten om opprettelsen av Det nordiske utviklingsfond for Vest-Norden for å muliggjøre lokalisering av fondets hovedsete ikke bare i Reykjavik, som nå, men at det skal stå «på Færøyene, på Grønland eller på Island». Endringsavtalen skal etter planen undertegnes i forbindelse med neste samarbeidsministermøte i Nordisk Råd i Reykjavik.

Arktisk samarbeidsprogram

Det nordiske arktiske samarbeidsprogrammet har til formål å fremme nordisk nytte i Arktis gjennom prosjekter og initiativ. Innsatsen skal støtte opp under arbeidet i Arktisk råd og andre relevante regionale råd og fora.

I oktober 2014 godkjente samarbeidsministrene det nye arktiske samarbeidsprogrammet for perioden 2015–2017. Det overordnete målet i samarbeidsprogrammet er «bærekraftig utvikling» med fire prioriterte tema og fokusområder:

- Befolkningen
- Bærekraftig næringslivsutvikling
- Miljø, natur og klima
- Utdanning og kompetanseutvikling

Budsjettet for 2015 er på 8,5 millioner danske kroner. 6,1 millioner danske kroner er fordelt på 24 prosjekter innen de fire fokusområdene etter en åpen søknadsrunde. 2 millioner danske kroner er blitt fordelt på tre politisk prioriterte prosjekter:

1) fremme av bærekraftig turisme i nord gjennom grenseoverskridende samarbeid mellom Finland, Norge og Sverige
2) fremme forståelse i Europa for inuitters levekår og deres bruk av sel og selskinn,
3) analyse av potensialet for økt produksjon av matvarer i Arktis.

Nordvest-Russland

Nordisk ministerrådss kontorer i Nordvest-Russland i St.Petersburg og Kaliningrad er i 2015 blitt pålagt å registrere seg som«utenlandsk agent» i henhold til russisk NGO-lovgivning. Som konsekvens av registreringen besluttet samarbeidsministrene i mars 2015 å avvikle kontorenes operasjonelle virksomhet, og bare beholde en minimumstilstedeværelse for ikke å bryte de to MoUene som ligger til grunn for kontorenes eksistens. Med registeringen som utenlandsk agent og avviklingen av den operasjonelle delen av kontorenes virksomhet, mister Ministerrådet en stor del av sitt nettverk i Nordvest-Russland, og også muligheten til å støtte eller utvikle samarbeidsprosjekter. Det er derfor nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på mulige nye mekanismer for allokering av støtte til nordisk-russisk samarbeid fra 2016 og videre. Arbeidsgruppen planlegger for en anbefaling til samarbeidsministrene innen november 2015.

Samarbeidet med Estland, Latvia og Litauen

Ministerrådets kontorer i Estland, Latvia og Litauen er en del av ministerrådets sekretariat og har til formål å fremme og utvikle det nordisk-baltiske samarbeidet med de nordiske landenes ambassader i landene. Oppgavene er mange og varierte som eksempelvis utvikling av nordisk-baltiske nettverk innenfor blant annet bekjempelse av menneskehandel, arbeidsmigrasjon, nordisk velferdsmodell og kreative industrier. Nye retningslinjer ble vedtatt i 2013.

Hviterussland

De nordiske landene støtter en demokratisk utvikling i Hviterussland. Nordisk ministerråd samarbeider med EU om støtte til eksiluniversitetet European Humanities University (EHU) for hviterussiske studenter i Vilnius. Det er etablert et internasjonalt fond for EHU for å sikre koordinering av støtten og trekke til seg flere givere. Fondet blir administrert i nært samarbeid mellom ministerrådet, EU og EHU. Fondet har mandat til utgangen av 2016. Norges avtale med fondet utløper i 2015. Det er ikke fattet noen beslutning om bevilgning etter 2015, men det forventes en søknad om fortsatt støtte. Ministerrådet forvalter i tillegg et stipendprogram for unge hviterussere og samarbeider med EU om gjennomføring av et prosjekt til støtte for det sivile samfunnet.

Ukraina

De nordiske landene støtter Ukrainas rett til selv å utforme sin politikk, utvikle samfunn og internasjonale forbindelser basert på verdier som de bl.a. deler med oss. De nordiske land har fordømt Russlands ulovlige anneksjon av Krim og Sevastopol og tar sterk avstand fra Russlands bestrebelser på å destabilisere Ukraina gjennom sin betydelige bistand til opprørsgrupper i øst-Ukraina. Hjelp og støtte til omfattende reform, økonomisk, sosial og politisk utvikling i Ukraina står høyt på dagsordenen blant de nordiske land. Utenriksministrene tok i oktober 2014 initiativ til å bruke Det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO mer aktivt til støtte for energieffektivisering og humanitær gjenoppbygning i de sårbare områdene i øst og sør i Ukraina. NEFCO har i løpet av 2015 derfor tilrettelagt en lang rekke prosjekter i skoler, barnehager og helsesentra i disse områdene, også med norsk finansiell medvirkning. Forbedringene vil komme både den fastboende befolkningen til gode og de mange internt fordrevne som har søkt beskyttelse blant dem. Det har vært gjennomført nordiske fellesbesøk på høyt nivå til Ukraina. De nordiske land vil fortsette å konsultere nært og samordne seg på bredt felt overfor Ukraina.

Nordisk ministerråds NGO-program

Nordisk ministerråd har en egen tilskuddsordning for prosjektsamarbeid mellom frivillige organisasjoner i de baltiske landene, Russland, Hviterussland, Polen og de nordiske landene – det såkalte «NGO-programmet». Midlene blir brukt til å støtte opp under prioriteringene i retningslinjene for Russland, Hviterussland og de baltiske landene.

3.2 Arktisk råd

Arktisk råd er det eneste sirkumpolare politiske samarbeidsorganet på regjeringsnivå, og det er bare Arktisk råd som samler alle de arktiske landene og representanter for urfolk for drøfting av saker av felles interesse. På ministermøtet i Iqaluit i april 2015 bekreftet de arktiske statene at det var viktig å bevare Arktis som et område for fredelig og stabilt samarbeid.

Arktisk råd har fått betydelig større internasjonal innflytelse de senere årene. Klimaendringene i Arktis har globale konsekvenser. Samtidig åpner issmeltingen for økt økonomisk aktivitet i nord.

I perioden våren 2015 til våren 2017 har USA formannskapet i Arktisk råd. Klima, havmiljø, økonomisk og sosial utvikling er blant de prioriterte temaene, i tillegg til å styrke Arktisk råd. Dette er tema som også er viktige for de nordiske landene i det arktiske samarbeidet.

Før ministermøtet i Kiruna 2013 samarbeidet Norge tett med de andre nordiske landene for at de åtte medlemslandene skulle bli enige om å inkludere nye observatører i rådet. Derfor var det et viktig gjennombrudd da det ble enighet på ministermøtet om å ta opp seks nye land (Italia, India, Japan, Kina, Singapore og Sør-Korea) som observatører, og at det ble truffet en prinsipiell beslutning om at også EU får observatørstatus i Arktisk råd. De nordiske landene jobber nå sammen mot at EUs observatørsøknad skal bli formalisert. Arktisk råd skal også se nærmere på hvordan det kan legges bedre til rette for å inkludere observatørene i Arktisk råds arbeid.

Etter at Arktisk råds sekretariat ble permanent opprettet i mai 2013, har sekretariatet ytterligere forsterket sin stilling, og er blitt et viktig bidrag til å sikre at arbeidet i Arktisk råd er effektivt og målrettet. Å gjøre arbeidet i rådet mer effektivt har over lengre tid vært en viktig prioritet for de nordiske landene.

De siste årene har de ulike arbeidsgruppene i rådet framlagt rapporter og anbefalinger om hovedelementene i arktisk klimaendring, blant annet om havforsuring, naturmangfoldet i Arktis og kortlivede klimadrivere.

Samtidig er det viktig å tilrettelegge for å ta i bruk de mulighetene for samarbeid som klima-

endringene medfører f.eks. innen skipsfart, sjømat, petroleum.

På ministermøtet i 2013 ble det enighet om å legge til rette for å opprette et næringslivsforum, Arctic Economic Council (AEC). Høsten 2014 møttes næringslivsrepresentanter fra alle de arktiske statene og urfolkorganisasjonene i Arktisk råd og etablerte AEC. AEC skal være en plattform for diskusjon mellom Arktisk råd og representanter for næringslivet. Det er næringslivet selv som skal styre AEC. Sekretariatet for AEC legges til Tromsø og vil være i drift fra 8. september 2015.

De siste par årene er det etter initiativ fra Arktisk råd blitt framforhandlet to bindende avtaler mellom rådets medlemsland. Avtalen om søk og redning trådte i kraft i januar 2013, og på ministermøtet i mai 2013 undertegnet medlemslandenes utenriksministre en folkerettslig bindende avtale om å samarbeide om håndtering av akutt marin oljeforurensning i arktiske områder. De nordiske landene vil samarbeide tett om å følge opp avtalene, blant annet gjennom felles øvelser.

Sammen med Danmark leder Norge en særskilt arbeidsgruppe om telekommunikasjon og infrastruktur i Arktis som skal lage en rapport som et skritt i retning av å se på muligheter for å forbedre telekommunikasjon i nord.

I samarbeid med Island og USA skal Norge lede et arbeid som skal vurdere behovet for å etablere et nærmere havrelatert samarbeid mellom de arktiske landene. Arktisk råd skal også arbeide videre med å se på mulighetene for tettere forskningssamarbeid i Arktis.

3.3 Barentsrådet

Barentssamarbeidet har siden starten i 1993 vært den sentrale drivkraften i det regionale samarbeidet i nord. Tett samarbeid regionene og statene imellom gjør Barentssamarbeidet unikt. Regionenes sterke og selvstendige rolle sikrer lokalt eierskap og en jevn tilførsel av ideer og samarbeidsprosjekter. Store naturressurser og vekstvilkår for nye næringer skaper internasjonal interesse for Barentsregionen. Barentssamarbeidet er bredt og foregår på mange nivåer og på de fleste samfunnsområder. Det har bidratt til en sterk økning i folk-til-folk-kontaktene over landegrensene. Russlands folkerettsbrudd i Ukraina har påvirket Russlands forhold til omverdenen. Barentssamarbeidet er i midlertid fremdeles en konstruktiv måte å engasjere Russland på i nord.

De sentrale organene i det formelle samarbeidet er Barentsrådet og Regionrådet. Medlemmene i Barentsrådet er de fem nordiske landene, Russland og EU. Finland har hatt formannskapet i perioden 2013–2015, Under utenriksministermøtet 15. oktober 2015 overtar Russland. Medlemmene av Regionrådet er de 13 regionene i Norge, Sverige, Finland og Russland som utgjør Barentsregionen, herunder de tre nordligste fylkene i Norge. Arkhangelsk fylke har formannskapet og vil bli etterfulgt av Kajanaland/Kainuu.

Barentsrådet etablerte i 2013 en arbeidsgruppe om finansieringsmekanismer ledet av det finske formannskapet. Arbeidsgruppen har kartlagt eksisterende kilder og behov for finansiering av ulike typer samarbeidsprosjekter i Barentsregionen. I sin rapport, som ble fremlagt i august 2015, konkluderte arbeidsgruppen med at det ikke var behov for å etablere en ny finansieringsmekanisme for Barentssamarbeidet.

Norge har fremhevet Barentsregionen som en ressursregion i Europa. Olje, gass, fisk, tømmer, mineraler, metaller og ikke minst de menneskelige ressursene er viktige fortrinn. Finlands formannskap har videreført flere av de norske hovedsatsingene, særlig utviklingen av miljøhandlingsplanen og transportplanen for Barentsregionen. Transport- og logistikknettverket i regionen er viktig både for folk og næringsliv og det er særlig behov for å styrke forbindelsene øst-vest.

Barentsregionen er rik, men sårbar. Miljøhensyn må derfor tillegges stor vekt. Urfolk har en fremtredende plass i Barentssamarbeidet. Næringsutvikling må også ta hensyn til deres tradisjonelle levesett, kunnskaper og erfaringer.

Utenriksdepartementet og Det norske Barentssekretariatet i Kirkenes inngikk i 2015 en ny treårig avtale om drift og forvalting av prosjektstøttemidler på vegne av departementet. Det internasjonale Barentssekretariatet sikrer kontakten mellom medlemslandene og støtter formannskapet i Barentsrådet. Begge sekretariater er lokalisert i Kirkenes.

Øvelsesserien Barents Rescue holdes annethvert år. Øvelsen forbedrer kommunikasjon, koordinering og samarbeid mellom sivile og militære enheter. Ansvaret for øvelsene går på omgang mellom de fire landene i Barentsregionen. Finland arrangerte en fullskalaøvelse i månedsskiftet september – oktober 2015.

Det parlamentariske samarbeidet i Barentsregionen er viktig. Den 7. Barents-parlamentarikerkonferansen ble avholdt i Helsinki 28.–30. september 2015.

3.4 Østersjørådet

Østersjørådet består av 11 medlemsland (Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Island, Latvia, Litauen, Norge, Polen, Russland og Sverige). I tillegg er Europakommisjonen fast medlem. Estland hadde formannskapet i Østersjørådet fra juli 2014 og ble avløst av Polen 1. juli 2015. Estland har under sitt formannskap lagt særlig vekt på å følge opp de nye langsiktige prioriteringene i organisasjonen: utvikling av regionens identitet, konsolidering av en region preget av sikkerhet og trygghet for borgerne og videre tilrettelegging av økonomisk vekst og fremgang. Disse prioriteringene erstatter de tidligere fem langsiktige prioriteringene. De nye prioriteringene tar sikte på å se Østersjørådets arbeid i nær sammenheng med andre organisasjoners og strukturers arbeid i regionen; dette gjelder særlig de andre regionale rådene Nordisk Ministerråd og det geografisk tilstøtende Barentsrådet, Den nordlige dimensjon med sine partnerskap og EUs strategi for østersjøregionen. Det er et viktig siktemål å unngå overlapping og videreutvikle synergi.

Østersjørådet har under det estiske formannskapet arbeidet videre med å gjøre Østersjørådet mer prosjektorientert. Et eget fond for dette ble opprettet i 2012 for i første rekke tre år. Det er foreløpig ikke fattet noe vedtak om å forlenge fondets levetid utover 2015, men organisasjonen er langt mer aktiv enn tidligere i arbeidet med å skaffe addisjonelle finansielle ressurser til deltakelse i prosjekter og programmer og har lyktes godt med det.

Østersjørådet har under det estiske formannskapet hatt et aktivt år innenfor sentrale områder, som tiltak mot menneskehandel, i arbeidet for utsatte barn, videreutvikling av samarbeidet om maritime spørsmål, konsolidering av innsatsen for strålevern, fokus på bærekraftighet o.a. Til arbeidet på disse feltene har Østersjørådet egne avdelinger i sekretariatet i Stockholm og etablert ekspertgrupper. De mange observatørlandene i Østersjørådet har adgang til disse ekspertgruppene sammen med organisasjonens egne medlemmer.

Det er fast praksis i Østersjørådet at utenriksministrene i de 11 medlemslandene og en representant for Europakommisjonen/EUs felles utenrikstjeneste EEAS møtes årlig. Regjeringssjefene møtes annet hvert år. I tråd med dette skulle det ha vært avviklet et utenriksministermøte ved avslutningen av det estiske formannskapet i juni 2015, men det var ikke konsensus om dette. Det ble heller ikke avviklet noe regjeringssjefmøte ved avslutningen av det finske formannskapet i 2014. Hvorvidt det vil bli avholdt et regjeringssjefmøte ved avslutningen av det polske formannskapet i juni 2016 vil avhenge av fremgang i den politiske situasjonen knyttet til konflikten i Ukraina.

3.5 Nordlig Dimensjon

EUs nordlige dimensjon ble etablert i 1997 som et instrument for det regionale EU-samarbeidet i Nord-Europa, med særlig vekt på samarbeidet med Russland. I 2006 ble EUs nordlige dimensjon omformet til Den nordlige dimensjon (ND), som er et samarbeid mellom fire likeverdige partnere: EU, Island, Norge og Russland. I tillegg deltar regionale råd og internasjonale finansinstitusjoner. Videre deltar de mest interesserte EU-landene aktivt i samarbeidet, både på politisk og faglig nivå. Regjeringens hovedmål med å være med i ND er å ta del i og fremme konstruktivt og praktisk samarbeid med EU og Russland i våre nærområder.

ND er en dynamisk arena for samarbeid på fire konkrete partnerskap: miljø, helse, kultur og transport/logistikk. I tillegg inngår Northern Dimension Institute (NDI) og Northern Dimension Business Council (NDBC) i ND-arkitekturen.

Mange prosjekter er blitt gjennomført med finansiering fra de internasjonale finansieringsinstitusjonene (IFI). Blant annet har miljøpartnerskapet (NDEP) gjennomført flere store miljø- og energiprosjekter i Nordvest- Russland med slik finansiering. Som følge av de av de restriktive tiltakene EU har innført mot Russland på grunn av landets brudd på folkeretten i Ukraina, er det flere av IFI-ene, blant annet EBRD og EIB, som for tiden ikke finansierer prosjekter i Russland.

Nordisk ministerråd deltar i ND-partnerskapet for helse (NDPHS), både i embetskomiteen og på ekspertnivå, blant annet i ekspertgruppen for alkohol, narkotika og tobakk, der Nordens velferdssenter er medlem. Sekretariatet for NDPHS ligger i Stockholm.

ND-partnerskapet for transport og logistikk (NDPTL) har vært operativt siden 2011. Hovedmålet er å fjerne flaskehalser for grensekryssende transport og logistikk. Norge er blant bidragsyterne til NDPTL Support Fund, som gir støtte til å utvikle grensekryssende forbindelser. Framtiden til sekretariatet, som ligger i Helsingfors, er imidlertid usikker, med mindre det i 2015 oppnås enighet om fordelingsnøkkel for bidrag til driften.

Norge deltar aktivt i arbeidet med å utvikle kulturpartnerskapet (NDPC), som ble etablert i 2010. Kulturpartnerskapet har som formål å skape en plattform for kulturelt samarbeid gjennom å koordinere nettverk, prosjekter og andre kulturaktiviteter innenfor ND-området. Det er et mål å arbeide mer med små og mellomstore bedrifter på feltene turisme, kultur og kreative næringer. Det er i 2015 blitt fremforhandlet en avtale om fast lokalisering av partnerskapets sekretariat i Riga.

4 Utenriks-, forsvars-, sikkerhets- og utviklingspolitisk samarbeid

4.1 Norden i Europa

Regjeringen arbeider målrettet for å styrke det europapolitiske samarbeidet i Norden. Nordisk samarbeid om europapolitikk har lange tradisjoner og er omfattende. Samarbeidet foregår på ulike nivåer og arenaer, både formelle og uformelle. Innenfor rammen av Nordisk ministerråd drøftes europeiske spørsmål regelmessig både på minister- og embetsnivå, ikke minst knyttet til målet om helhetlig gjennomføring av EØS-regelverk i de nordiske landene. Fra norsk side er det et mål å benytte Nordisk ministerråd enda mer effektivt for å drøfte EUs politikkutvikling i en tidlig fase, da påvirkningsmulighetene i EU ofte er større. Lykkes man bedre med å benytte den nordiske plattformen i tidlig fase kan dette sikre større gjennomslag for fellesnordiske interesser i EU. Det nordiske kraftmarkedet og det norsk-svenske grønne el-sertifikatsystemet er eksempler på hvordan det nordiske samarbeidet kan gi inspirasjon til europeiske markedsmodeller og regelverk. Fremme av våre felles nordiske interesser og verdier kan også være tjent med at vi i større grad analyserer, vurderer og presenterer synspunkter i fellesskap på europeisk eller internasjonalt nivå. Den langvarige økonomiske krisen i Europa har gitt fornyet styrke til både nordisk identitet, vårt nordiske styresett og våre økonomiers bærekraft. Typiske temaer for felles nordisk innsats innenfor europapolitikken fremover vil være konkurransekraft, forskning og innovasjon, klima, energi og grønn omstilling, arbeidsmarked og fri bevegelighet av personer, samt migrasjon og utviklingen i EUs nabolag. I tillegg kommer de utenrikspolitiske temaer som utviklingen i Russland og Ukraina, Midtøsten og så videre, som i EU drøftes innenfor rammen av den felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, og i nordisk sammenheng følges opp både bilateralt og i det uformelle utenriksministersamarbeidet.

4.2 Nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid

Det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet er preget av tett dialog om hele bredden av spørsmål knyttet til nordisk sikkerhet, Nordens nærområder og europeiske og globale problemstillinger. Fleksibilitet og gjensidig nytte legges til grunn i samarbeidet. Omfanget og kompleksiten i vår tids utfordringer har synliggjort de nordiske lands verdi- og interessefelleskap og den betydning det kan ha politisk og gjennom konkret samarbeid. Vi deler ofte vurderinger av disse utfordringene og hvordan de bør håndteres. De nordiske land har en engasjementslinje og et ønske om å delta og bidra i NATO, EU, FN, og våre nærområder. Utviklingen i Russland, Østersjø-regionen, Midtøsten, Middelhavet og nye globale sikkerhetsutfordringer har tilført dialogen og samarbeidet nye dimensjoner. De nordiske land utfyller og understøtter hverandre og samspillet kan bidra til å forsterke nasjonale, regionale og globale tiltak.

Sikkerhetspolitisk samarbeid

Den sikkerhetspolitiske dialogen og samarbeidet mellom de nordiske land blir stadig tettere basert på felles verdier, gjensidig nytte og tillit. Samarbeidet fremmer norsk sikkerhet gjennom bidrag og tiltak i Norden, nærområdene, NATO, EU og FN. Utviklingen i Russland og Ukraina har medført økt vekt på arbeidet for stabilitet og sikkerhet i Østersjøregionen og Europa. Norden og Nordens nærområder i Arktis og Østersjøen utgjør en strategisk helhet hvor de nordiske land bidrar til regional, europeisk og transatlantisk sikkerhet.

Sverige og Finland regnes blant NATOs nærmeste partnere. Deltagelse i operasjoner og øvelser har vært en viktig drivkraft. Under toppmøtet i Wales (2014) lanserte NATO et initiativ for å bevare og videreutvikle evnen til militært samvirke med partnere, hvor Sverige og Finland deltar med status som såkalte «Enhanced Opportuni-

ties Partners» (EOP). EOP-status åpner for et særlig tett samarbeid med alliansen, bl.a. i form av tettere politisk dialog, adgang til øvelser, opplæring, trening og deltagelse i forsvarsplanlegging. En annen viktig milepæl i 2014 som bidrar til styrking av samarbeidet mellom NATO, Sverige og Finland, var signeringen av avtalen om vertslandsstøtte. Disse avtalene legger til rette for at Sverige og Finland kan understøtte eller invitere NATO-styrker til svensk og finsk territorium.

Regjeringen legger vekt på at NATO fortsetter å videreutvikle den politiske dialogen og praktiske samarbeidet i Norden. Østersjø-området er nå et område av særlig felles interesse hvor det er viktig å legge til rette for konsultasjoner og informasjonsutveksling mellom NATO og Sverige og Finland. Et annet område for økt samarbeid er kapasitetsbygging i forsvarssektoren i tredjeland. Et felles nordisk-baltisk kapasitetsbyggingsprosjekt (Nordic-Baltic Assistance Programme) ble lansert høsten 2014. Prosjektet skal levere rådgivningslag og undervisningsopplegg som NATO, EU og FN kan benytte i sine innsatsområder.

EU skal utvikle en ny strategi for utenriks- og sikkerhetspolitikken til EU-toppmøtet 2016. Norge følger dette arbeidet tett og vil aktivt bidra til utviklingen av strategien. Norge har egne avtaler relatert til EUs felles sikkerhet- og forsvarspolitikk som regulerer forhold knyttet til deltakelse i EUs sivile og militære operasjoner, om utveksling av gradert informasjon, om samarbeid i rammen av EUs forsvarsbyrå og med EU-land om deltakelse i den nordisk-baltiske stridsgruppen som inngår i EUs styrke. Norge deltar også i flere av EUs operasjoner. Hovedformålet i de sivile operasjonene er å styrke lokal og regional kapasitet ved å bidra med trening, rådgivning og generell kapasitetsbygging overfor politi, rettskjeden og sivil administrasjon. For tiden deltar Norge med personell i de sivile operasjonene i Djibouti/Somalia, Palestina, Kosovo og Ukraina.

De militære operasjonene har mandat innenfor overvåking, opplæring, rådgivning og trening. I Mali er det både en militær og en sivil operasjon. Norge vil delta med stabsoffiserer i en rotasjonsløsning med Sverige og Finland, og det er også mulighet for å styrke samarbeidet i NORDEFCO-rammen. For å styrke kapabilitetsutviklingen i de europeiske landene, har Norge også et stadig økende samarbeid med EUs forsvarsbyrå der Norge kan delta i byråets programmer, prosjekter og andre konkrete initiativer.

De senere årene har samarbeidet mellom de nordiske land om FNs fredsoperasjoner blitt styrket. Landene har en felles ambisjon om å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre operasjoner. I februar 2015 leverte de nordiske land et felles innspill til Høynivåpanelet for FNs fredsoperasjoner. Panelet ble etablert av FNs generalsekretær for å foreslå tiltak for å øke operasjonenes kapasitet til å møte tiltagende sikkerhetsutfordringer. Det nordiske innspillet gjaldt fremme av likestillingsperspektivet basert på landenes felles målsetting om å bidra til gjennomføring av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Høsten 2015 vil nordisk fokus være rettet mot støtte til gjennomføring av panelets anbefalinger.

De nordiske land har en felles interesse i å forebygge og bekjempe globale sikkerhetstrusler. I Meld. St. 37 (2014–2015) om *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken* fremmet regjeringen en styrket og helhetlig innsats mot terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom. I tråd med denne stortingsmeldingen bør potensialet for ytterligere samarbeid med nordiske land utnyttes i enda større grad hva gjelder informasjonsdeling, kunnskap og analyse, koordinering og kapasitetsbygging i land og regioner preget av sårbarhet, vold og konflikt.

Ambassadesamarbeid, konsulært samarbeid, kriseberedskap

Norge fortsetter å videreutvikle og forsterke samarbeidet mellom de nordiske utenrikstjenestene. I en tid med økte forventninger til utenrikstjenestene er det viktig at de nordiske landene samarbeider så nært som mulig for å utnytte sine ressurser mest mulig effektivt. Det er bred politisk vilje i de nordiske landene for ytterligere å fordype samarbeidet.

I Yangon (Myanmar) har en gått fra et begrenset samarbeid med Danmark til et fellesnordisk kanselli, et «Nordisk hus», der fire nordiske land er samlet. De vil fra 2015 ha felles administrasjon, sikkerhet og driftsoppgaver. Dette spennende og nyskapende konseptet kan danne modell for tilsvarende etableringer i fremtiden. En felles nordisk evaluering av «Yangon-modellen» vil bli foretatt høsten 2016.

Sommeren 2014 flyttet Norge og Sverige inn i en felles bygning i Luanda (Angola), med en begrenset deling av administrative ressurser. I april 2015 flyttet Norge inn i det danske kanselliet i Kabul (Afghanistan) med sikte på å dele på drift og sikkerhet. I juni samme år flyttet Norge sammen med Sverige og Danmark i Dhaka (Bangladesh) og vil dele på noen driftsoppgaver. Nor-

diske samlokaliseringsprosjekter vurderes på flere steder.

I tillegg til kostnadseffektivitet og stordriftsfordeler, ser vi at et tettere nordisk samarbeid også bidrar til økt faglig samarbeid, samt en sterkere fellesnordisk identitet og synlighet. Under det nordiske utenriksministermøtet i Helsingør i mai 2015 ble man enig om å tilstrebe en ytterligere nordisk gjensidig deling og samarbeid om rapportering fra våre utenriksstasjoner. I Yangon vil man gå mer systematisk til verks og identifisere konkrete områder for faglig samarbeid og koordinering.

Det faglige samarbeidet mellom utenrikstjenestene fortsetter å være godt og tett. Embetsmenn i departementene møtes regelmessig for å drøfte fremdriften i pågående og planlagte samarbeidsprosjekter. Det er etablert nordiske kontaktgrupper på en rekke relevante områder, blant annet på områder som IKT, sikkerhet, utlendingsfeltet, konsulært/kriseberedskap, eiendom og personalspørsmål.

Det nordiske samarbeidet om konsulær bistand er tett, særlig i forbindelse med alvorlige hendelser, naturkatastrofer og krise- og krigstilstander. Også på utlendingsfeltet er samarbeidet omfattende. De nordiske landene håndterer saker for hverandre på over 100 steder og det er etablert samarbeid om oppfølging av kommersielle aktører som tar imot søknader på utlendingsfeltet. Dette gir økt servicenivå og rasjonaliseringsgevinster. Det er løpende kontakt på operativt nivå både på det konsulære fagfeltet og på utlendingsfeltet, og nordiske møter avholdes årlig for å koordinere og ytterligere videreutvikle samarbeidet.

Fredsmeklingsnettverk

De nordiske utenriksministrene ble høsten 2011 enige om å etablere et nordisk fredsmeklingsnettverk på embetsnivå. Det er blitt avholdt møter i dette nettverket omtrent en gang i året. Organiseringen går på omgang mellom de nordiske landene. Det har vært avholdt forskerseminarer i tilknytning til disse møtene. På møtet i Oslo høsten 2014 ble det enighet om å etablere et Nordisk kvinnemeklernettverk. Formålet med et slikt nettverk er å fremme kvinner som eksperter og meklere i freds- og forsoningsprosesser, ikke bare fra Norden, men også fra andre regioner. Flere kvinner i fredsprosesser er viktig for å gjøre fredsprosessene mer inkluderende og legitime. Fra norsk side er PRIO og Noref involvert i dette arbeidet. I 2012 utviklet Norge og Finland i samarbeid med FNs Department of Political Affairs kurset «Gender and Mediation» for FN-ansatte og meklere. Kurset blir avholdt vekselvis i Norge og Finland.

Nordisk FN-samarbeid

Det nordiske samarbeidet i FN er nært og favner vidt. På en del områder er det utstrakt informasjonsutveksling mellom de nordiske FN-delegasjonene, og det holdes fellesnordiske innlegg både i Sikkerhetsrådet og andre fora. De nordiske FN-ambassadørene møtes hver uke.

Det er utstrakt nordisk samarbeid om utarbeidelsen av post 2015 agendaen og bærekraftsmålene som skal erstatte tusenårsmålene fra og med 2016 og om FNs arbeid i sårbare stater.

Det nordiske valgsamarbeidet i FN omfatter interne nordiske rotasjonsordninger i gruppen av vestlige land (WEOG). Slike rotasjonsordninger finnes i mer eller mindre formaliserte former bl.a. for Sikkerhetsrådet, Menneskerettsrådet og andre sentrale FN-organer. Formålet er å sikre at minst ett nordisk land er representert i de ulike organene så ofte som mulig.

De nordiske landene samarbeider om å støtte det svenske kandidaturet til Sikkerhetsrådet for perioden 2017–2018.

De nordiske land samarbeider også om å få valgt inn nordiske kandidater til høye stillinger I FN-systemet. Våren 2015 medvirket Norge og øvrige nordiske land til at den finske kandidaten til stillingen som ny generalsekretær i Verdens Meteorologiske Organisasjon ble valgt.

Nordisk – baltisk samarbeid

Danmark har i 2015 koordineringsansvaret for det uformelle utenrikspolitiske samarbeidet mellom de nordiske og baltiske land. Latvia overtar koordineringen i 2016. Utenriksministrene, statssekretærene og de politiske direktørene i utenriksdepartementene møtes fast årlig. Sentrale saker i samarbeidet har dreid seg om strategisk kommunikasjon, Ukraina, EUs østlige partnerskap og energisikkerhet. Statsministrene i de åtte land har også et årlig uformelt møte, i randen av Nordisk Råds sesjon, og har i tillegg de senere år hatt årlige møter med Storbritannias statsminister. I mars 2015 fant det sted et møte mellom NB 8 landene og Visegradlandene på utenriksministernivå i High Tantras, Slovakia. Det var fjerde gang disse landene møttes i dette formatet. Det legges opp til nytt møte i denne utvidede krets i 2016. Interessen fra tredjeland for samarbeid med NB 8-kretsen er tiltagende.

4.3 Forsvarssamarbeid

Nordisk forsvarssamarbeid har de senere år blitt betraktelig styrket og er i fortsatt positiv utvikling. Utviklingen er i stor grad et resultat av at Sverige og Finland har valgt en langt mer aktiv rolle på den internasjonale arena enn tidligere, blant annet gjennom deres medlemskap i EU og status som prioriterte partnere (*Enhanced Opportunities Partners*) i NATO.

Utviklingen i Østersjøen er preget av økende militærpolitiske motsetninger og økende militær virksomhet. Dette er kjerneområde for Sverige, Finland og Danmark, og vi ser at aktiviteter her preger nordisk forsvarssamarbeid i større grad enn tidligere. Det operative bilaterale samarbeidet med Sverige og Finland, og Danmark og Sverige øker. Det understrekes at samarbeidet vil være et supplement til, og ikke en erstatning for, det nordiske forsvarssamarbeidet.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har medført stadig tettere politiske konsultasjoner med de nordiske land, også om tema som beredskap og krisehåndtering. Sverige, Finland og Norge har mange fellestrekk i forsvars- og sikkerhetspolitikken. Nasjonale forsvarsforberedelser og konsentrasjon om nærområdene er tydelige fellestrekk. Det nordiske forsvarssamarbeidet er viktige for Norge i den nye sikkerhetspolitiske situasjonen som er utløst av den russiske aggresjonen mot Ukraina. Særlig gjelder dette samarbeidet om trening og øvelser, og tette sikkerhetspolitiske konsultasjoner. Også strammere økonomiske rammer, prisstigning på høyteknologisk forsvarsmateriell og mange felles sikkerhetspolitiske utfordringer, gjør det naturlig for Norge å bidra til å videreutvikle forsvarssamarbeidet.

Norsk formannskap i NORDEFCO i 2014

Norge hadde formannskapet i NORDEFCO i 2014. Ukraina-krisen preget i stor grad nordisk forsvarssamarbeid dette året og bidro til å styrke den sikkerhetspolitiske dialogen. Det var også fremgang i øvings- og treningssamarbeid, herunder substansielle bidrag fra Sverige og Danmark i vinterøvelsen *Cold Response* og ukentlig kampflytrening i nord med enheter fra Norge, Sverige og Finland (*Cross Border Training – CBT*), og periodevis amerikansk deltakelse. Det var en tydelig nordisk profil i operasjon RECSYR og er det i FN-operasjonen i Mali. I fjor ble også nordisk-baltisk kapasitetsbyggingsprogram, *Nordic Baltic Assistance Program* (NBAP), opprettet. Norge, Sverige, Danmark og Finland har i 2015 fortsatt samarbeidsprogrammet African Capacity Building (ACB) sin støtte til East African Standby Force (EASF) sitt hovedkvarter i Nairobi. Formålet er å bidra til å sette EASF i stand til å gjennomføre fredsoperasjoner på vegne av Den afrikanske union (AU). Programmet skal nå evaluleres med tanke på videreføring etter 2015.

Innenfor materiell- og kapabilitetetssamarbeidet var det fremskritt om utnyttelse, vedlikehold og understøttelse av taktiske transportfly. En felles rammeavtale for anskaffelse og vedlikehold av lastevogner ble inngått mellom Sverige og Norge. Et samarbeid om en felles nordisk pool av baseutstyr ble utprøvd gjennom utlån av norske baseutstyr til svenske styrker i FN-operasjonen i Mali. Parallelt med det sivile samarbeidet innenfor cybersikkerhet, ble det igangsatt et samarbeid mellom de militære IKT-responsmiljøene (*Computer Emergency Response Team (CERT)*). Årsrapporten for NORDEFCO 2014 er å finne på NORDEFCO sine hjemmesider.

Svensk formannskap i NORDEFCO i 2015

For formannskapsåret 2015 vil Sverige videreføre den tette sikkerhetspolitiske dialogen. Russland vil med all sannsynlighet fortsette å bygge ut sine militære kapasiteter i våre nærområder. Dette har konsekvenser for de nordiske lands forsvarsplanlegging, beredskap og klartider. Det legges opp til et seminar om nasjonal beredskap og klartider høsten 2015. Man arbeider også med løsninger for gradert kommunikasjon mellom landene, blant annet for å kunne styrke dialogen i forkant av deployering til internasjonale operasjoner.

Internasjonale operasjoner og innsats

De nordiske land har gode erfaringer med å operere sammen i internasjonale operasjoner og ambisjonen er ytterligere felles nordiske bidrag, primært i FN-operasjoner. Det er fortsatt et betydelig nordisk foravtrykk i Mali. Regjeringen har besluttet å styrke bidraget til Mali med et C-130J Hercules transportfly for 10 måneder i 2016, samt et økt antall stabsoffiserer. I tillegg vil Norge stille med inntil 10 instruktører til EUs treningsmisjon i Mali. Første halvår 2015 har Norge deltatt med inntil 50 personer i EUs nordiske stridsgruppe, *Nordic Battle Group*, som sto i beredskap for EU under svensk ledelse. I tillegg til Sverige og Norge omfattet stridsgruppen Estland, Finland, Irland, Latvia og Litauen. Norge deltok i tilsvarende styrke i 2008 og 2011. EUs innsatsstyrker skal fokusere spesielt på stabiliserings- og freds-

operasjoner i Afrika, samt understøtte FNs krisehåndteringsevne.

Kapasitetsbygging

NBAP har hatt en fin utvikling siden programmet ble lansert i fjor. Norge, Danmark og de tre baltiske landene bidrar alle til NATOs støttepakke til Georgia. Norge leder, og er sammen med Danmark og Litauen største bidragsyter til komponenten Joint Training and Exercises Component (JTEC).

Trening og øving

En forutsetning for militært samvirke i operasjoner internasjonalt og som også fremmer sikkerhet hjemme, er regelmessig trening og øving. Samarbeidet blir stadig videreutviklet og holder en høy kvalitet. Det gjelder særlig kampflytrening i nord. Tilgjengelig trenings- og øvingsområde gir et unikt grunnlag for et kostnadseffektivt operativt samarbeid. Det arbeides med å kunne gi en varig og gjensidig diplomatisk forhåndsklarering for bruk av alternative landingsplasser og luftrom. Det ble avholdt en vellykket *Arctic Challenge Exercise* våren 2015, også med alliert deltagelse.

Materiell- og kapabilitetssamarbeid

Norges oppgradering av eksisterende og kjøp av nye svenskproduserte CV 90-stormpanservogner samt Finlands kjøp av det norske luftvernsystemet NASAMS II, er eksempler på kostnadseffektivt materiellsamarbeid. Dette gir grunnlag for langsiktig samarbeid innenfor utdanning, trening, drift, vedlikehold, etterforsyning og systemoppgraderinger for materielltypene. Samarbeid innenfor kapabilitetsutvikling og materiellanskaffelser er også av betydning for evnen til operativt samvirke mellom de nordiske land.

Under svensk formannskap har det vært et særlig fokus på å styrke samarbeidet innenfor luftovervåkning. Man har igangsatt arbeid med sikte på å utveksle gjenkjent luftbilde (*Recognised Air Picture*). I tillegg undersøkes muligheten for en felles anskaffelse av nye sensorer for luftovervåkning. Man søker også å videreutvikle nordisk samarbeid om lufttransport, ingeniørkapasiteter, taktisk simulatortrening og militær cybersikkerhet.

Våren 2015 ble den reviderte industrisamarbeidsavtalen signert av de nordiske forsvarsministrene. Denne er ment å legge til rette for en videre utvikling av det nordiske samarbeidet på forsvarsmateriellområdet.

Veteraner

Det nordiske og nordisk-baltiske samarbeidet om veteraner videreføres innenfor rammen av NORDEFCO. Landene har mye å hente på å dele informasjon og erfaringer. Det er enighet om å etablere et forskningssamarbeid relatert til veteranens familie, spesielt om barns reaksjoner på foreldres deltakelse i internasjonale operasjoner. Nordisk veterankonferanse gjennomføres annethvert år, med deltakelse fra nordiske og baltiske land. Konferansen i 2016 vil bli gjennomført med Sverige som vertskap. Det pågår også bilateralt samarbeid mellom landene om utvikling av veteranpolitikken.

4.4 Utenrikshandel

Det utenrikshandelspolitiske samarbeidet mellom de nordiske land foregår hovedsakelig i uformelle former. Unntaket er frihandelsavtaler og tredjelandssamarbeid i EFTA hvor Norge og Island forhandler og inngår avtaler sammen med Sveits og Liechtenstein.

Ettersom Kommisjonen har ansvar for den ytre handelspolitikken i EU, er det ikke aktuelt med et formelt samarbeid mellom de nordiske land om felles posisjoner i WTO. Det er likevel god uformell kontakt i WTO-spørsmål mellom de nordiske delegasjonene i Genève og mellom de nordiske deltakerne i handelskomiteen i OECD. På denne måten får Norge informasjon om drøftingene i EU, og de andre nordiske landene kan dra nytte av at Norge deltar i grupperinger der EU bare er representert ved Kommisjonen.

I forbindelse med forhandlingene mellom EU og USA om en transatlantisk avtale (Transatlantic Trade and Investment Partnership TTIP) er både det uformelle nordiske samarbeidet og samarbeidet innen EFTA nyttig for Norges dialog med partene i forhandlingene.

De nordiske land har løpende kontakt om handelsrettet utviklingssamarbeid. Videre er det bred kontakt mellom de nordiske hovedstedene, mellom delegasjonene og representasjonene i Brussel og mellom de nordiske ambassadene i utenrikshandelspolitiske spørsmål. De nordiske utenrikshandelsministrene møtes årlig til uformelt samråd om aktuelle utenrikshandelspolitiske saker.

Å skape et velfungerende indre marked, som kan gi økt økonomisk vekst, flere arbeidsplasser og økte investeringer står øverst på dagsorden i EU, og øverst på dagsorden i Regjeringens europa-

politikk. Styrket konkurransekraft og verdiskaping i Europa sikrer også økonomisk vekst og trygge arbeidsplasser i Norge.

Det indre marked har fortsatt uutnyttet potensiale. Kommisjonen har lansert flere initiativer som skal forbedre og videreutvikle dette, særlig for ulike deler av tjenestemarkedet. Regjeringen har som mål å ivareta norske interesser ved å engasjere oss så tidlig som mulig i EUs politikk- og regelverksutvikling, og bidra med tydelige og konstruktive innspill. I dette arbeidet er kontakten med de nordiske land særlig viktig. Det er etablert en gruppe på nordisk nivå som arbeider med ulike problemstillinger knyttet til gjennomføring av tjenestedirektivet. Gruppen møtes to ganger i året og er satt sammen av personer fra de enkelte land som arbeider med dette også på EU-nivå. Det er utstrakt kontakt av formell og uformell karakter mellom de nordiske landene. Vi møter ofte lignende utfordringer og har i stor grad sammenfallende interesser. Nordiske interesser og verdier kan samlet sett være tjent med at landene i større grad analyserer, vurderer og presenterer synspunkter i fellesskap på europeisk nivå.

Regjeringen legger vekt på at det nordiske utenrikshandelspolitiske samarbeidet styrkes og videreutvikles.

4.5 Multilateralt utviklingssamarbeid

Samarbeidet med utviklingsbankene er formalisert gjennom en nordisk rotasjonsordning for representasjon i de styrende organene, hvor de nordiske er representert i samme valggruppe. Norge har i de fleste saker sammenfallende interesser med de andre nordiske landene. Som oftest resulterer dette i at vi formulerer felles posisjoner i de ulike sakene som legges fram for styret. Det er også tett nordisk samarbeid i forbindelse med årsmøtene og påfyllingsforhandlingene.

Påfylling til Asiabankens utviklingsfond (til de fattigste landene) starter i oktober 2015 og til utviklingsfondene i Verdensbanken og Afrikabanken i 2016. Det tette samarbeidet både i styrearbeidet og i forhandlinger om påfyllinger gir oss større innflytelse. De nordiske landene legger alle vekt på å sikre at den overordnede målsetningen om fattigdomsreduksjon er styrende for utformingen og gjennomføringen av programmene i utviklingsbankene. I tillegg er de nordiske spesielt opptatt av å sikre at bankene fremmer inkluderende vekst, likestilling, resultatoppnåelse, godt styresett, og i den senere tid også en sterkere vektlegging av privatsektorutvikling og nasjonal ressursmobilisering gjennom bl.a. styrking av skattesystemer. Påvirkningen har gitt mange synlige resultater, som for eksempel Asiabankens vektlegging av inkluderende privat sektorutvikling.

I alle bankene har samarbeidet bidratt til tydeligere likestillingsfokus i overordnet strategi og tilhørende resultatrammeverk. Det er godt samarbeid mellom nordiske land i de styrende organene for FNs største fond og programmer – utviklingsprogrammet (UNDP), barnefondet (UNICEF) og befolkningsfondet (UNFPA).

Nordisk utviklingsfond (NDF) innvilger om lag 40 millioner euro årlig til klimatiltak i fattige land. Innovative tiltak i samarbeid med privat sektor, og som begrenser klimautslipp eller støtter tilpasning til klimaendringer, er særlig viktig for NDF. Midlene gis på gavevilkår, ikke i form av utlån som tidligere, og NDFs kapitalbase vil derfor gradvis eroderes uten ny kapitalpåfylling. Det er imidlertid ikke enighet de nordiske land imellom om hvorvidt ny kapital skal skytes inn.

5 Faglig samarbeid i ministerrådene

5.1 Kultur

Det nordiske kultursamarbeidet spiller en grunnleggende rolle i samarbeidet i Nordisk ministerråd. Strategien for Nordisk ministerråds kultursamarbeid 2013–2020 gir rammene for samarbeidet gjennom fem temaer: Det bærekraftige Norden; Det kreative Norden; Det interkulturelle Norden; Det unge Norden og Det digitale Norden. Strategien er styringsdokument for institusjoner og samarbeidsorganer innenfor Nordisk ministerråd. Danmarks formannskapsprogram i 2015 er, som de to foregående formannskapsprogrammene, forankret i strategien. Den bidrar slik til kontinuitet, samtidig som det er stort handlingsrom innenfor de fem temaene.

Det digitale Norden var rammen rundt en temadebatt mellom de nordiske kulturministrene og de nordiske kringkastingssjefene, på kulturministermøtet i mai 2015 på Færøyene. Temaet var nordisk allmennkringkasting ved en digital korsvei. I en felleserklæring fra kulturministrene etter møtet understrekes betydningen av allmennkringkastingens kulturpolitiske og samfunnsmessige rolle i en digital fremtid. På initiativ av Norge kom de nordiske kulturministrene også med en fellesuttalelse om rasering av kulturminner i Irak og Syria og med en appell om å stoppe ulovlig omsetning av kulturgjenstander fra disse landene. Uttaelsen skal følges opp av en fellesnordisk fagkonferanse høsten 2015. Uttalelsen fra de nordiske kulturministrene er blitt behørig presentert på møter i UNESCO og Europarådet denne våren.

Det kreative Norden omfattes internasjonalt med stor oppmerksomhet og interesse, noe den fellesnordiske kultursatsningen – Nordic Cool – i Washington i 2013 viste til fulle. Med erfaringer fra Nordic Cool og på initiativ av det danske formannskapet har Ministerrådet for kultur (MR-K) fått 6 millioner danske kroner for perioden 2015–2017 fra samarbeidsministrene til å gjennomføre et samarbeidsprosjekt for å utvikle en konsept- og verktøykasse for fremtidige fellesnordiske kultursatsninger utenfor Norden. Gjennom et felles kulturfremstøt à la Nordic Cool i 2017 skal så konseptet utprøves i praksis. Arbeidet er forankret i en arbeidsgruppe med representanter for alle de nordiske landene, og skal legges frem for MR-K høsten 2015. Prosjektet skal også ses som en konkret oppfølging av samarbeidsministrenes nye strategi for internasjonal profilering av Norden. Gjennom kulturministrenes strategiske satsninger fremmes nordisk musikkeksport (NOMEX) og nordisk samtidsdans (IceHot).

Det unge Norden fremmes gjennom kulturministrenes satsning på et løft for nordisk barne- og ungdomslitteratur. Løftet kompletterer Nordisk råds barne- og ungdomslitteraturpris, og omfatter en rekke tiltak med barn og unge som aktive deltakere. Prisen har bidratt til økt oppmerksomhet om barne- og ungdomslitteraturen i og mellom de nordiske landene, men også utenfor Norden. Løftet og prisen engasjerer også ulike litterære miljøer i Norden, som de nordiske litteraturkontorene, forfattere, illustratører og oversettere, og bidrar til å fremme og styrke den nordiske språkforståelsen.

Nordisk kulturfond støtter projekter som tematiserer og utvikler det nordiske kultursamarbeidet, og med en sterk nordisk dimensjon. Fondet har fire fokusområder: barn og unge, mangfold og inkludering, nordiske nabospråk og tynt befolkede området i Norden.

Fondet initierer også egne kultursatsninger. I en digital satsning i 2015 og 2016 rettes fokus på nordiske kunst og kulturprosjekter der ny teknologi og digitale medier er sentrale komponenter. Fondets temasatsning i 2016 har fått navnet HANDMADE, og vil rette seg inn mot bærekraftige, mindre og lokale håndverksprosjekter. Med denne satsningen ønsker fondet å knytte utøvere, materiale og teknikker fra Norden sammen til gjensidig inspirasjon for såvel profesjonelle formgivere og kunstnere som amatører.

Nordisk film- og tv-fond skal fremme det nordiske audiovisuelle markedet med støtte til produksjon og distribusjon av film- og tv-prosjekter av høy kvalitet. Prosjekt for barn og unge prioriteres. Nye støtteordninger har bidratt til økt distribusjon av nordiske filmer i nabolandene. Fondet har også satset på talentutvikling – Nordic Talents – som er et samarbeid mellom skoler og bransjen.

Kultur- og kunstprogrammet og Nordisk-baltisk mobilitetsprogram har i 2014 fordelt totalt vel 30 millioner kroner til 469 prosjekter. Slik fremmes nye impulser, initiativer og nettverksbygging på kulturområdet i Norden og mellom Norden og de baltiske landene. Norske kunstnere og kulturaktører har fått god uttelling i programmene enten det gjelder støtte til kunst- og kulturproduksjon, kapasitetsbygging eller deltakelse i nordiske og nordisk-baltiske nettverk.

Ministerrrådet for kultur har også arbeidet med oppfølging av to rekommandasjoner fra Nordisk råd. Den ene dreier seg om en harmonisering av vedtektene for Nordisk råds priser. Et forslag til reviderte vedtekter for prisene legges frem til behandling på Nordisk råds sesjon i 2015, og vil tre i kraft fra 1. januar 2016. I den andre rekommandasjonen ber Nordisk råd Nordisk ministerråd foreta en utredning av spørsmålet om en sammenslåing av Nordisk kulturfond og Kulturkontakt Nord. Spørsmålet om en sammenslåing har vært oppe flere ganger siden Kulturkontakt Nord ble etablert i 2006. Redegjørelsen fra Nordisk ministerråd bekrefter konklusjoner fra tidligere rapporter og utredninger om at en sammenslåing ikke er hensiktsmessig. Kulturkontakt Nord og Nordisk kulturfond har høy legitimitet og det oppleves som positivt fra kultursektoren at det finnes flere ordninger som kan komme ulike typer søkere til gode.

5.2 Utdanning og forskning

Utdanning og forskning er Nordisk ministerråds største fagfelt. Samarbeidet under Ministerrådet for utdanning og forskning (MR-U) utgjør et fundament for nordisk og nordisk-baltisk samarbeid om barnehage, skole, yrkesopplæring, høyere utdanning og forskning. MR-U har også koordineringsansvar for NMRs språksamarbeid og ministerrådets innsats innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT-politikk).

MR-Us nye samarbeidsprogram gir retningen for ministrenes samarbeid om utdanning, forskning, språk og IKT fra 2015. Forslaget til nytt program ble godkjent av ministrene våren 2015. Forslaget er behandlet av Nordisk råd som ministerrådsforslag og vil tre i kraft i 2015.

MR-U fortsetter samarbeidet om konkrete nordiske utdanningsinitiativer og -programmer som *Nordplus*, *Nordisk Språkkoordinasjon (NOSK)*, *Nordisk Master Programme* og *Nordisk Nettverk for Voksnes Læring (NVL)*. Det blir lagt vekt på å styrke nordiske utdanningsinstitusjoners konkurransekraft på det internasjonale markedet, samt å fremme mobilitet i Norden, eksempelvis gjennom *Nordplus* og *Nordic Master-programmet.*

Midlene til Nordplus og NordForsk utgjør de største postene på MR-Us budsjett. Programmet Nordplus skal styrke og utvikle nordisk utdanningssamarbeid og bidra til å skape et nordisk-baltisk utdanningsområde. Programmet skal dessuten fremme nordisk språkforståelse blant barn og unge.

De tverrsektorielle programmene *Holdbar nordisk velferd* og *Grønn vekst* vil i hovedsak avsluttes i 2015. Begge initiativer omfatter tiltak innenfor utdanning og forskning. En avslutningskonferanse for Holdbar nordisk velferd vil bli holdt i november 2015, som et ledd i vurderingen av hvordan ulike resutater eventuelt bør videreføres på nordisk og nasjonalt nivå og eventuelt profileres utenfor Norden.

Grunnopplæringen

Det danske formannskapets program for 2015 har som mål å utvikle kunnskap for å styrke undervisning og pedagogisk praksis i grunnopplæringen og motvirke sosial ulikhet. Kunnskapsbasert undervisning skal bidra til at elevene i større grad kan oppfylle sitt potensial, oppleve økt trivsel og bli aktive samfunnsdeltakere med demokratisk kompetanse.

Nordisk samarbeid skal også fremme barns og unges forutsetninger for å handle bærekraftig og ressursbevisst. Undervisningsmateriale, temaer og konkurranser om energi, klima og miljø er integrert i læringsportalen *nordeniskolen.org* som også tilbyr nordiske vennskapsklasser samt lærestoff og aktiviteter på området språk og kultur. 61 skoler er til nå påmeldt Klimaduellen, som hadde 11.000 brukere i 2014.

I lys av de senere årenes terrorangrep i Norden besluttet MR-U våren 2015 å styrke nordisk utdanningssamarbeid om sosial mobilitet, inkludering og opplæring i demokratisk deltakelse. Som ledd i de nordiske samarbeidsministrenes initiativ i prioriteringsbudsjettet om demokrati, inkludering, sikkerhet og bekjempelse av religiøs diskriminering, tar MR-U i samarbeid med MR-S sikte på å samle nordisk kunnskap og formidle god praksis som bidrag til å forebygge radikalisering av ungdom i Norden.

Høyere utdanning

Gjennom Nordplus, men også gjennom en rekke andre initiativ, er det over tid utviklet et sterkt nor-

disk samarbeid innenfor høyere utdanning. Bl.a. videreføres diskusjonen knyttet til Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon (SAK) i høyere utdanning i Norden. Det nordiske universitetssamarbeidet følger også opp dette. NORDTEK (nettverkssamarbeid for rektorer og dekaner for de tekniske universiteter, høgskoler og fakulteter i Norden) og andre aktuelle aktører vil bli trukket inn i oppfølgingsarbeid knyttet til *Det digitala universitet*.

Evalueringen av Nordic Master Programme ga nyttige erfaringer knyttet til kvalitet, organisering av fellesgrader, vurdering av grensehindre og markedsføring av Norden i og utenfor Europa. Programmet er besluttet gjort permanent. Tre nye programmer utlyses høsten 2015.

Det legges opp til at den nordiske overenskomsten om adgang til høyere utdanning forlenges i tre år, i påvente av resultatene fra ministerrådets gjennomgang av alle nordiske avtaler.

De nordiske landene samarbeider godt om å tilpasse nasjonalt regelverk for utdanningsstøtte til ny rettspraksis i EU-domstolen. Dette gjelder krav om tilknytning til landet for EU-borgere og -arbeidstakere. Dette er et eksempel på at nordisk innsats bidrar til å heve samarbeidet med de nordiske EU-landene.

Forskning

NordForsk er et organ under Nordisk ministerråd som finansierer nordisk forskningssamarbeid og som skal tilføre merverdi til det arbeidet som allerede pågår i de nordiske landene. NordForsk bidrar også til å sette forskningspolitiske spørsmål på dagsorden og gir råd som underlag for felles nordiske forskningsstrategier og prioriteringer. NordForsks nye strategi gjelder for perioden 2015–2018. Med de nye vedtektene fra 2014 har NordForsk fått en tydeligere rolle som samarbeidsplattform for de nordiske landenes forskningsråd.

På oppdrag fra Nordisk ministerråd har NordForsk i 2015 gjennomgått virksomheten i fem nordiske samarbeidsorganer for forskning (NORDITA, NIAS, Nordvulk, NifS og NSI) med henblikk på relevans og vitenskapelig kvalitet. NordForsk er også bedt om å foreta en analyse og vurdering av hvilke felt som bør prioriteres i nordisk forskningssamarbeid framover.

NordForsk har i 2015 opprettet et program om likestilling i forskning og innovasjon i Norden. En oppdatert eScience Action Plan er utarbeidet, med fokus på eScience, e-Infrastruktur og utdanning.

Toppforskningsinitiativet for klima, energi og miljø (TFI) er i sin avslutningsfase. Under TFIs flaggskipskonferanse i Stockholm i november 2014 ble resultater fra de ulike delprogrammene formidlet, blant annet om ny teknologi, klimamodeller, nettverk og veikart som springer ut av programmet.

Voksnes læring

Virksomheten i *Nordisk Nettverk for Voksnes Læring (NVL)* er konsentrert om temaene innovasjon i voksnes læring, læring på arbeidsplassen, veiledning, validering av kunnskap og fleksibilitet i utdanninger. I 2014 samlet og systematiserte NVL aktuelle forskningsresultater på prioriterte områder. Resultatene er presentert på Internett.

Nordisk språksamarbeid

Gjensidig språkforståelse fremmer mobiliteten mellom land og styrker opplevelsen av samhørighet. I arbeidet med å sikre gjensidig språkforståelse i Norden er barn og unge den primære målgruppen for språksamarbeidet. Hovedmålet er å bedre forståelsen av skandinaviske nabospråk, gjennom eksponering for medieinnhold med skandinaviske språk, klassesamarbeid og forfatterbesøk i skoler.

MR-U har hovedansvaret for språksamarbeidet, mens MR-K, som ansvarlig for nordisk regjeringssamarbeid om kultur- og mediepolitikk, har sektoransvar. Arbeidet drives av en rekke aktører under ledelse av Nordisk språkkoordinasjon. Forvaltningsorganet Foreningene Nordens forbund (FNF) er en paraplyorganisasjon for alle nasjonale Norden-foreninger. FNF har erfaring med nordiske kultur- og språkprosjekter rettet mot skoler og nettverk i alle nordiske land.

Nordisk IT-politikk

MR-U koordinerer også Nordisk ministerråds innsats innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IT-politikk). En effektiv og helhetlig IKT-politikk er av avgjørende betydning for de nordiske samfunn.

Den nordiske IT-direktørgruppen møtes jevnlig til diskusjoner og erfaringsutveksling når det gjelder utvikling og implementering av nasjonale digitaliseringsstrategier. Forumet drøfter også muligheter for felles tiltak og prosjekter, samt nordisk samarbeid i forbindelse med europeiske initiativer på det IT-politiske området. På forumets

siste møte i København i juni 2015 ble følgende tema tatt opp som mulige samarbeidsarena/prosjekter: 1) EU-strategien Digital Single Market; 2) Implementering av eIDAS-forordningen (electronic Identification And Signature); 3) eSens (pilotprosjekt initiert under CIP-programmet i EU) og 4) Nordisk pilotprosjekt om eID.

5.3 Nærings-, energi- og regionalpolitikk

Næringspolitikk

Samarbeidsprogrammet for innovasjons- og næringspolitikk 2014–2017 er styringsdokumentet for institusjonen Nordic Innovation (NI) og det nordiske næringspolitiske samarbeidet. Visjonen er at Norden skal være en foregangsregion for bærekraftig vekst. Arbeidet følges opp i fem underliggende fyrtårnprosjekter som skal bidra til nordisk kunnskapsdeling og politikkutvikling innenfor samarbeidsprogrammets overordnede temaer. NI finansieres av det nordiske næringspolitiske samarbeidet i Nordisk ministerråd og fungerer som prosjektleder for de fem fyrtårnprosjektene. I løpet av 2015 er samtlige fyrtårnprosjekt igangsatt, samt formannskapsprosjektene til det danske formannskapet hvorav ett skal omhandle bedre digitale løsninger for borgerne.

Innovative Nordiske velferdsløsninger

Prosjektet om innovative nordiske velferdsløsninger handler i stor grad om å utvikle nye løsninger innenfor helse- og velferdsområdet gjennom etterspørselsdrevet innovasjon og etablere et fellesnordisk marked for innovasjon på helse- og velferdsområdet. Et felles marked kan gjøre det lettere å samarbeide på etterspørselssiden, noe som igjen kan bidra til bedre eksportmuligheter av nordiske løsninger til et europeisk marked.

Våren 2015 ble konkurransen «Nordic Independent Living Challenge» utlyst. Konkurransen er utviklet i samarbeid med de fem nordiske hovedstedene. Disse byene har utfordringer med å gi gode og kostnadseffektive velferdstilbud til eldre og funksjonshemmede og gjennom konkurransen skal det utvikles nye løsninger for å gi brukere av velferdstjenester et mer selvstendig liv og lavere kostnader for kommunene. Det kom inn over 400 forslag fra hele Norden til konkurransen og en jury har valgt ut 25 forslag som skal utvikles videre i samarbeid med næringslivet.

Nordic Built Cities

Fyrtårnprosjektet Nordic Built Cities har også status som formannskapsprosjekt under det danske formannskapet i Nordisk ministerråd 2015. Prosjektet er en videreføring av Nordic Built. Gjennom en konkurranse skal utbyggere, arkitekter og andre komme med løsningsforslag til hvordan åtte nordiske byrom kan bli bedre ved at det tas hensyn til mennesker, energi, klima og økonomi. Konkurransen Nordic Built Cities Challenge skal gjennomføres i alle nordiske land i løpet av de neste to årene. Vinnerløsningene skal forsøkes eksportert ut til markeder utenfor Norden.

Nordisk representasjonskontor i Masdar City

I januar 2015 ble det etablert et fellesnordisk representasjonskontor for miljøtekniske og fornybare løsninger i Masdar City, Abu Dhabi. Hensikten med kontoret er å øke de nordiske eksportmulighetene innen fornybar energi og clean tech. Kontoret skal være en inkubator og plattform for salg av nordiske løsninger og gi nordiske selskap bistand ved etablering i regionen. Kontoret skal drives i tett samarbeid med private aktører.

Grensehindre og samarbeid innenfor regelforenkling

Fjerning og forebygging av grensehindre er alltid et aktuelt tema på dagsorden i det nordiske næringssamarbeidet. Næringsministrene ble på ministermøtet i november 2014 enige om å se på muligheten til å samarbeide på nordisk nivå innenfor forenklingsområdet. Et argument for å samarbeide nærmere på forenklingsområdet er å forhindre at nye grensehindre oppstår og eventuelt fjerne eksisterende hindre. I løpet av 2015 er det igangsatt en kartlegging av mulige samarbeidsflater innenfor regelforenkling.

Grønne tekniske normer og standarder

Næringsministrene har hatt ansvar for statsministerprosjektet «Grønne tekniske normer og standarder» som avsluttes i 2015. Formålet har vært å fjerne barrierer for handel innenfor bærekraftig byggvirksomhet gjennom en nordisk koordinering av tekniske normer og standarder innenfor enkelte områder. Et av resultatene er et fellesnordisk innspill til et standardiseringsarbeid på europeisk nivå.

NordMin

NordMin er et prosjekt for bedre nordisk samarbeid innenfor mineralnæringen. Prosjektet har en bevilgning på totalt 30 millioner danske kroner i perioden 2012–2016, og har som målsetning å bedre kunnskapsutvikling med nordisk merverdi, bedre samarbeid mellom de nordiske landenes mineralnæringer og kunnskapsmiljøer knyttet til mineralnæringen. Det vurderes om NordMin skal forlenges. NordMin har gitt støtte til ulike forskningsprosjekter, til gjennomføring av workshops på relevante områder og støtte til utarbeidelse av prosjektsøknader som kan stimulere til nordisk kunnskapssamarbeid. Det er et mål at nordiske miljøer skal danne robuste samarbeid som blant annet også gir grunnlag og tilstrekkelig bredde til å søke om FoU-midler fra EUs forskningsprogrammer.

Energi

Det nordiske energisamarbeidet bygger på handlingsplanen for det nordiske energisamarbeidet 2014–2017 med fokus på et nordisk elektrisitetsmarked, fornybar energi, energieffektivisering, energiforskning og nordisk samarbeid knyttet til EU/EØS og andre internasjonale forum. Forskning og teknologiutvikling har hatt høy prioritet på energiområdet gjennom Nordisk energiforskning (NEF). Det er sentralt for det nordiske energisamarbeidet å spille en aktiv rolle i forbindelse med utformingen av energipolitikken i Europa innenfor rammen av EU/EØS. EUs arbeid med en energiunion har styrket energi som tema på den europeiske og nordiske dagsorden. Iverksettingen av EUs energiunion, som kommer i 2015 og 2016, vil stille krav til en viss koordinering og informasjonsutveksling om posisjoner på nordisk nivå.

En prioritering av det nordiske elektrisitetssamarbeidet blir regnet som spesielt viktig. Det nordiske samarbeidet på elektrisitetsområdet har historisk sett styrket forsyningssikkerheten, bedret utnyttelsen av de samlede nordiske kraftressursene, økt investeringene i overføringsforbindelser mellom landene og fremmet åpenhet i markedet. Det blir også arbeidet med sikte på et mer harmonisert nordisk sluttbrukermarked. Dette er viktige steg på veien mot et integrert nordisk kraftmarked. Under energiministermøtet i Island 12. november 2014 ga energiministrene i Norden et fortsatt mandat til å videreutvikle det nordiske el-markedet. Det arbeides med koordinering av nettinvesteringsplaner, integrasjon av fornybar energi i el-systemet, et mer harmonisert sluttbrukermarked og økt forbrukerfleksibilitet. Gjennom handlingsprogrammet for det nordiske energipolitiske samarbeidet 2014–2017 fortsetter arbeidet med disse temaene. Det vil også arbeides med det nordiske el-markedet i et EU- og nærområdeperspektiv. Det nordiske el-markedet ligger fremdeles langt fremme i forhold til de øvrige EU-landene, og har mye å bidra med i utviklingen av et felles europeisk indre el-marked. Gjennomføring av tredje elmarkedspakke i EU/EØS og det videre arbeidet med nettverkskoder i EU/EØS er en felles utfordring for de nordiske landene.

Økt satsning på fornybar energi og energieffektivisering er en del av den energipolitiske responsen på klimautfordringen. De nordiske landene har en felles interesse av å se på hvordan de kan innrette virkemiddelbruken og markere lederskap på disse områdene. Utvikling av rammevilkår for fornybar energi og energieffektivisering er spesielt interessant for de nordiske landene i lys av utviklingen av direktiver og nye initiativer i EU og EØS. Det er etablert arbeidsgrupper innenfor fornybar energi og energieffektivisering. Dette arbeidet er videreført i 2013 og 2014. De nordiske landene har satset mye på fornybar energi og vil fortsatt ha et nivå på fornybar energi som ligger over gjennomsnittet i EU. Gjennomføring av EU-direktivet for å fremme fornybar energi står sentralt som samarbeidsområde i handlingsprogrammet for 2014–2017.

På området energieffektivisering har energiministrene vedtatt en styrking av samarbeidet om markedstilsyn av energirelaterte produkter (NORDSYN-samarbeidet). Også innen energieffektivisering vil det være aktuelt å samarbeide om ulike EU-initiativer.

Samarbeid i formatet nordisk/baltisk-8 finner også sted innenfor rammen av det nordiske samarbeidet. I forkant av energiministermøtene i EU blir det holdt uformelle konsultasjoner på ministernivå i NB 8-kretsen om sakene på EU-dagsorden. Formannskapet i Nordisk ministerråd inviterer til disse møtene, som finner sted 2-3 ganger i året. Under det nordiske energisamarbeidet blir det jevnlig holdt aktuelle temaseminarer. Et slikt seminar om integrasjon av fornybar energi i elmarkedet ble organisert i februar 2015, i samarbeid med det nordiske kontoret i Tallinn.

De nordiske energiministrene deltar i Baltic Sea Region Energy Cooperation (BASREC). De nordiske landene er pådrivere i BASREC-samarbeidet. Når det gjelder Norden og internasjonalt energisamarbeid ellers er det lagt vekt på samarbeidet med Nordvest-Russland, østersjøområdet

og de baltiske landene. De nordiske landene støttet et BASREC-seminar om CO_2-fangst og -lagring i april 2015.

Det er etablert et nordisk samarbeid om energiforskning. Nordisk energiforskning (NEF) er lokalisert i Oslo, og er en institusjon under Nordisk ministerråd. NEF har som formål å fremme det nordiske samarbeidet på energiforskningsområdet. NEF skal medvirke til en felles strategi for forsking og utvikling på de deler av energiområdet som er av felles nordisk interesse. NEFs kjernevirksomhet er finansiering av forsknings- og innovasjonsprosjekter, utredninger og analyser relatert til energi og energiforskning, og internasjonalt nettverksarbeid. NEF er samfinansiert av de nordiske landene med om lag 32 millioner kroner årlig. Det ble i 2013–2014 gjennomført en evaluering av NEF. Hovedkonklusjonen er at NEF har medvirket til målet om å styrke det nordiske energiforskningssamarbeidet. Anbefalingene fra evalueringen har blitt fulgt opp i utarbeidelsen av ny strategi og handlingsplan for 2015–2018. Denne strategien og handlingsplanen er nå vedtatt av de nordiske energiministrene.

Under det islandske formannskapet i 2014 og det danske formannskapet i 2015 er det nordiske energisamarbeidet midt i gjennomføringen av handlingsprogrammet.

Regionalpolitikk

Grunnlaget for det regionalpolitiske arbeidet er det nordiske regionalpolitiske samarbeidsprogrammet 2013–2016. Visjonen er at Norden skal være ledende i utviklingen av en ny og mer kraftfull regionalpolitikk. Det nordiske samarbeidet skal gi økt faglig kunnskap og inspirere til videreutvikling av regionalpolitiske perspektiver og tiltak. De nordiske regionalministre inviterer samarbeidsministrene, andre relevante nordiske sektorer samt nasjonale og internasjonale institusjoner til et felles løft for å bidra til en regionalt bærekraftig velferdsutvikling, fremme en bærekraftig regional utvikling i Arktis og stimulere til grønn vekst i alle regioner.

Arbeidet gjennomføres av fire arbeidsgrupper: regional utvikling i Arktis (med norsk formannskap), demografi og velferd, grønn verdiskaping og planlegging og bærekraft i byregioner. Alle gruppene har deltagelse fra Norge.

Nordisk ministerråd delfinansierer det nordiske forskningsinstituttet Nordregio, som utvikler vitenskapelig basert kunnskap om regionalpolitiske problemstillinger. Det er Nordregio som har sekretariatsfunksjonen for arbeidsgruppene.

Arbeidsgruppen Arktis arbeider med scenarioer for bærekraftig regional utvikling og vekst. Målet er videreutvikling av den nordiske politikken på området. Det er utarbeidet en foresightstudie. Arbeidsgruppen har gjennomført flere workshops i de nordiske nordområdene. Scenarioarbeidet er inne i en regional fase, før man avslutningsvis vil diskutere nasjonale og nordiske muligheter og konsekvenser. Ungdommens perspektiver på egen framtid i nord er vektlagt.

Arbeidsgruppen for demografi og velferd vil skape en felles nordisk plattform for kunnskapsoppbygging om demografisk utvikling. Regionalsektoren i Nordisk ministerråd vil utvikle et større nordisk program slik at lokale og regionale myndigheter utvikler innovative løsninger for å håndtere utfordringer og utnytte muligheter som følger av demografiske endringer. Her skal kunnskapsgrunnlag og gode eksempler formidles og diskuteres som grunnlag for videreutvikling av politikk og forvaltning på statlig, regionalt og lokalt nivå i de nordiske landene. Arbeidsgruppen har finansiert en rekke lokale pilotprosjekter i hele Norden og laget en sammenliknende studie av nasjonal politikk på området.

Arbeidsgruppen for grønn verdiskaping fokuserer på innovasjon og entreprenørskap og har mål om å bidra til vekst i grønt næringsliv og sysselsetting der både kvinner og menn deltar. Det er utarbeidet en rapport om bioøkonomi[1]. To andre rapporter er under arbeid, en om industriell symbiose og en om regionale og lokale myndigheters politikk for grønn verdiskaping. Målet er bl.a. å utarbeide en håndbok for regionale myndigheter, med eksempler på grønn politikk og forslag til initiativ i de nordiske landene.

Arbeidsgruppen Grønn vekst – Planlegging og bærekraft i byregioner arbeider med å utvikle gode modeller for bærekraftige byregioner og et planleggingsverktøy for urban vekst hvor utviklingen av næringsliv, samfunnsspørsmål, arealplanlegging, samt klima- og miljøhensyn ivaretas i en større sammenheng. Videre skal det utvikles eksempler på bærekraftige bymønstre, bl.a. med utgangspunkt i hverdagslivsperspektivet, som kan være gode modeller for ulike typer regioner i Norden og samtidig inspirere andre land i Europa.

Ministerrådet for nærings-, energi- og regionalpolitikk møttes i Keflavik i november 2014 og diskuterte bl.a. mulighetene for å utarbeide en utviklingsstrategi for Vest-Norden. Regionalminis-

[1] http://www.nordregio.se/en/Publications/Publications-2014/Bioeconomy-in-the-Nordic-region-Regional-case-studies/

trene møttes i København i april 2015 med byregioner og grensehindre på dagsorden.

Embetsmannskomiteen for regionalpolitikk har avholdt fire møter det siste året. De har startet arbeidet med å evaluere og rullere det nordiske regionalpolitiske samarbeidsprogrammet, slik at et nytt program kan starte opp under Norges formannskap i 2017.

Nordisk ministerråd gir i 2015 økonomisk støtte til 11 grenseregionale samarbeidskomiteer (Tornedalsrådet, Hedmark-Dalarna, Øresundskomiteen, Arvika-Kongsvinger, Nordkalottrådet, MittNordenkomiteen, BothnianArc, Kvarkenrådet, Mitt-Skandia, Østfold-Bohuslän/Dalsland og Värmland-Østfold) og en nordisk institusjon for grenseregionalt samarbeid (Nordisk Atlantsamarbejde, NORA). Disse arbeider med prosjekter der grensen utnyttes som en positiv faktor for regional utvikling og med tiltak for å redusere grensehindre. Grensekomiteene er medlemsorganisasjoner, vanligvis med kommuner og/eller regioner som medlemmer. De tilbyr en struktur for samarbeid over grensene, og mottar derfor økonomisk støtte fra regionalsektoren i Nordisk ministerråd.

5.4 Miljø

Hovedfokuset for det nordiske miljøsamarbeidet er å påvirke politiske vedtak og regelverksutforming i ulike internasjonale prosesser, samt samarbeide om oppfølgingen av disse. Særlig viktig er det å påvirke de prosesser som pågår innenfor EU og ulike internasjonale konvensjoner. Inn i disse prosessene bidrar de nordiske land med faglig kunnskap og et samlet politisk press som i mange tilfeller har hatt betydelig innflytelse på politikk- og regelverksutviklingen. Det siste året har det vært et særlig fokus på forberedelsene til klimatoppmøtet i Paris i desember 2015.

Rammene for det nordiske miljøsamarbeidet følger av Nordisk miljøhandlingsprogram 2013–2018 hvor det er gitt særlig prioritet til områdene Grønn samfunnsutvikling, klimaendringer og luftforurensninger, biologisk mangfold, økosystemer, havforsuring og helse og miljøfarlige kjemikalier. I tillegg fokuser miljøhandlingsprogrammet på å bevare det unike miljøet i Arktis samt fremme arktiske perspektiver i internasjonale fora.

Den nordiske klimasamarbeidet vil være viktig i den videre oppkjøringen fram mot klimatoppmøtet i Paris i 2015, hvor den politiske hovedutfordringen fortsatt er at landenes samlede vilje og evne til utslippsreduksjoner ikke er tilstrekkelige til å nå 2-gradersmålet. I de siste årene er det fra nordisk side gjort viktige grep ved å sette større fokus på kommunikasjon og brobygging mellom land, samt gjøre utredninger rundt sentrale forhandlingstemaer som f.eks. finansiering og rapportering. Ministerrådet legger også grunnlag for arbeid med å fremme nordiske posisjoner på reduksjon i utslipp av kortlivede klimaforurensere som har vært viktig oppkjøringen til klima-toppmøtet i Paris. Dette gir Norden økt tillit og troverdighet og øker muligheten til å påvirke forhandlingsprosessen i retning av en mer ambisiøs avtale i Paris, uten at de nordiske land som gruppe har en formell rolle i selve forhandlingene.

Videre har den globale utviklingsagendaen for post-2015-målene vært på dagsordenen, bl.a. hvordan Norden kan samarbeide videre med Naturpanelet (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)). Det arbeides nå med å finne ut hvordan Nordens økosystemutredning bør gjennomføres. Utredningen skal være innspill til den europeiske delrapporten under naturpanelet. Utredningen vil i tillegg bidra til å framheve verdien av nordisk samarbeid i internasjonale fora.

Også i 2014 har det vært særlig fokus på oppfølging av de strategiske målene i konvensjonen om biologisk mangfold (CBD). Et nordisk-baltisk prosjekt om invaderende, fremmede arter med analyser av spredningsveier og –måter gir verdifulle bidrag til EU og til CBD og er et godt eksempel på regionalt samarbeid på dette vanskelige feltet. Prosjektet om torvmyrenes betydning for klima og naturmangfold viser at Norden/Baltikum gjennom tverrfaglig samarbeid kan gi et samlet avgjørendebidrag både til natur- og klimakonvensjonene. Arbeidet med økosystemtjenester er videreført, To prosjekter om økosystemtjenester fra hhv landskap og kulturmiljøer er sluttført.

Nagoya-protokollen om genressurser under konvensjonen om biologisk mangfold er fortsatt et lite, men viktig samarbeidsområde. Det samme er arbeidet med oppfølging av Cartagena-protokollen om genmodifiserte organismer og biosikkerhet. Årlige arbeidsmøter mellom de nordisk-baltiske statene er viktige for å utvikle den nordiske stemmen inn i EU på dette området. Fagområdet på biosikkerhet er veldig lite, og nettverket mellom ekspertene vurderes som svært verdifullt.

På områdene klimaendringer og luftforurensninger bidrar Nordisk ministerråd til å styrke de nordiske lands forhandlingsposisjoner i internasjonale fora. Dette gjelder først og fremst i internasjonale prosesser for å redusere luftforurensning, hvor Nordisk ministerråd bidrar vesentlig til

strategisk og faglig grunnlag for utvikling og implementering av Konvensjonen om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning (LRTAP) og regelverk i EU. Det nordiske samarbeidet gir også støtte til arbeidet i Arktisk råd, Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), OECD og FNs miljøprogram (UNEP) bl.a. gjennom støtte til faglige utredninger om effekter av klimaendringer og spredning av miljøgifter.

Under grønn-vekst-prosjektene som de nordiske statsministrene tok initiativ til i 2011, er det gjennomført et større arbeid om ressurseffektiv innsamling og utnyttelse av plast- og tekstilavfall. Formålet med prosjektene er å øke materialgjenvinningen av avfall fra plast og øke ombruk og materialgjenvinning av tekstiler. Arbeidet ble fullført i 2014. Prosjektresultater er formidlet i ulike nordiske og internasjonale fora. Oppfølgingsprosjekter for tekstiler er allerede satt i gang og oppfølgingsprosjekter for plast er planlagt startet opp høsten 2015. I tillegg vil en rekke andre avfallsrelaterte prosjekter innenfor områdene ressurseffektivitet, sirkulær økonomi og grønn økonomisk vekst avsluttes i 2015.

Gjennom det nordiske samarbeidet vil det i tiden framover også bli satt fokus på å utvikle og forsterke arbeidet med Svanen, og å arbeide for at grønne offentlige innkjøp blir vanlig praksis i Norden. Dette arbeidet inngår som et ledd i innsatsen for å påvirke arbeidet i EU og i FNs miljøprogram UNEP.

I samarbeidet om forvaltning av havområdene i Norden har hovedfokuset vært på overgjødsling og EUs marine direktiv og marine strategi. Her er det laget nordiske bidrag til et vitenskapelig grunnlag for myndigheter og arbeidsgrupper i de regionale havkonvensjonene og til samarbeidet med Arktisk råd. Dette arbeidet er viktig for oppfølgingen av Stockholmskonvensjonen (konvensjonen om persistente organiske miljøgifter (POPs) og konvensjonen om langtransprotert grenseoverskridende luftforurensning (LRTAP). Videre er det gitt støtte til AMAP i arbeidet med havforsuring gjennom flere prosjekter. Det er også gjennomført en stor internasjonal konferanse om havforsuring i Bergen i mai i år med forskere fra hele verden. Hovedformålet var å formidle forskningsresultater om hvordan havet absorberer CO2, noe som kan bidra til å bremse den globale oppvarmingen.

På området miljø- og økonomi er det utarbeidet flere rapporter, blant annet om mål og regnskap for en bærekraftig utvikling og om supplerende velferdsmål (Beyond GDP), metoder for verdsettelse av biomangfold som naturkapital, fornybar energi, økonomiske styringsmidler i miljøpolitikken i de nordiske land, strategier for skogsforvaltning, og forvaltning av økosystemtjenester i nordiske vassdrag med vekt på EUs rammedirektiv for vann. Som svar på et vedtak i Nordisk råd er det også utarbeidet en egen rapport om jordbruk og miljø i de nordiske land, for å se på hvordan tilskuddsordninger kan anvendes til bærekraftig grønn vekst i næringen.

Hovedtema i den gjeldende strategien er den nordiske velferdsmodellen, bærekraftige økosystemer, klima, bærekraftig utnyttelse av jordens ressurser og utdanning, forskning og innovasjon. Innenfor hvert temaområde er det utviklet indikatorer som skal angi om utviklingen går i riktig retning. Indikatorene oppdateres årlig av Danmarks statistikk.

5.5 Helse og sosial

Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk satte i 2013 i gang programmet Holdbar nordisk velferd 2013–2015. Med dette programmet vil man videreutvikle og fornye den nordiske velferdsmodellen og finne fram til løsninger som skal bidra til økt kvalitet og likestilling i utdanning, arbeid og helse for Nordens 25 millioner innbyggere.

Under programmet Holdbar nordisk velferd 2013–2015 har man i 2014 oppnådd resultater innen en rekke prosjekter, bl.a. kliniske multisenterstudier, velferdsteknologogi, sosialt entrepenørskap, om landenes erfaringer med å rekruttere og beholde personell i helse- og omsorgstjenesten, om samarbeid innen velferdsprofesjoner og innen forskning om sosial ulikhet i helse og velferd.

Arbeidet med programmet vil fortsette utover programperioden med å samle inn og formidle kunnskap og erfaringer fra prosjektene. Enkelte av prosjektene følges videre opp i forbindelse med gjennomføringen av forslagene i rapporten Det framtidige nordiske helsesamarbeidet (Bo Könberg 2014). I rapporten foreslås 14 konkrete forslag til nordisk helsesamarbeid de neste 5-10 år.

Testing av behandlingsmetoder og medisiner

Regjeringen har som mål å styrke helseforskningen og gi flere pasienter mulighet til å delta i utprøvende behandling. Regjeringens målsetning om å øke pasienters tilgang til utprøvende behandling skal realiseres innen rammen av de

nasjonale prinsippene for utprøvende behandling som ble presentert i Meld. St. 10 (2012–2013) God kvalitet- trygge tjenester. Prinsippene innebærer at utprøvende behandling som hovedregel skal tilbys gjennom kliniske studier for å sikre krav til kvalitet og pasientsikkerhet. Hvis målsettingen om at flere pasienter skal gis mulighet til å få tilgang til utprøvende behandling ved å delta i kliniske studier skal nås, må tilgangen til kliniske studier økes ved at det gjennomføres flere kliniske studier i Norge og i samarbeid med nordiske land. For flere sykdommer og enkelte pasientgrupper, slik som barn, vil pasientpopulasjonen i et enkelt land være liten. Det vil derfor være nødvendig å samarbeide med andre nordiske land om å gjennomføre kliniske studier parallelt ved flere sykehus i flere land (såkalte kliniske multisenterstudier).

Samarbeid på nordisk nivå gir et langt større pasientgrunnlag ved gjennomføring av kliniske studier. Med utviklingen innen persontilpasset medisin der subgrupper av pasienter identifiseres på bakgrunn av genetiske markører/informasjon, vil det bli enda større behov for et større pasientgrunnlag for å få utført kliniske utprøvinger. Gjennom samarbeid i nordiske kliniske multisenterstudier vil en raskere kunne rekruttere pasienter, gjennomføre studiene og raskere kunne implementere resultatene av den kliniske forskningen til forbedring av pasientbehandlingen. Det er behov for både forskerinitierte, industrifinansierte kliniske studier og kliniske studier som svarer til behov identifisert av pasienten, i tjenesten eller forvaltningen. Et godt nordisk samarbeid vil også kunne gi Norden en sterkere stemme i EU.

Det treårige (2013–2015) nordiske samarbeidsprosjektet om kliniske multisenterstudier har omfattet etablering av et nettverk kalt Nordic Trial Allicance med sekretariat i Nordforsk og forankring i alle de nordiske landene, utvikling av en felles web-portal med relevant informasjon og gjennomføring av flere nordiske demonstrasjonsstudier. Helse- og omsorgsdepartementet har de to siste årene gitt de regionale helseforetakene i oppdrag å støtte opp om Nordic Trials Alliance. Det ble i 2014 lyst ut 16 millioner kroner til kliniske multisenterstudier gjennom Nordic Trials Alliance, Norge deltar i flere av prosjektene, og det er opprettet arbeidspakker innen åtte sentrale temaer som er viktige for økt gjennomføring av kliniske multisenterstudier. Prosjektet inngår i Nordisk ministerråds satsing Holdbar nordisk velferd. Det ble i 2015 vedtatt at prosjeket Nordic Trials Alliance videreføres i 2016.

E-helse

Norden er en foregangsregion når det gjelder bruk av e-helsetjenester. Norden kan være en drivkraft i det europeiske arbeidet, og kan gå fortere fram enn andre land i Europa. Nordisk ministerråd tok i 2010 initiativ til å etablere et felles nordisk e-helseforum. Som del av forumet er det etablert nettverk for nordiske forskere innen e-helse, nettverk for nordiske helsejurister og nettverk for nordiske e-resepter.

Forumet har sammenlignet nordiske e-helsestrategier og utarbeidet indikatorer for e-helse. Forumet har analysert juridiske hindre for utveksling av helseopplysninger over landegrensene

Alkohol og narkotika

De nordiske sosial- og helseministrene samarbeider overfor Verdens helseorganisasjon og EU om alkoholpolitiske spørsmål.

Verdens helseorganisasjon vedtok i 2010 en global strategi for å redusere skadelig bruk av alkohol. Det nordiske samarbeidet var viktig i forkant av dette vedtaket, og det er også en viktig kanal i oppfølgingen av strategien. Det er også vedtatt en egen handlingsplan for de europeiske medlemmene i WHO. EU-landene har dessuten et eget samarbeidsorgan for samarbeid knyttet til alkoholpolitiske spørsmål i EU. Strategien som ble vedtatt i 2006, utløp i 2013, men samarbeidsorganene fortsetter virksomheten.

Den fremtidige ramme for dette arbeidet er ikke fastlagt, men det antas at det vil knyttes til et bredere program knyttet til andre livsstilsrelaterte ikke-smittsomme sykdommer

Samarbeidet til Partnerskapet for helse og livskvalitet under Den nordlige dimensjon (NHDPS), omfatter bl.a en egen ekspertgruppe for alkohol, narkotika og tobakk. Nordisk ministerråd har opprettet en egen samordningsgruppe på tjenestemannsnivå om alkoholpolitiske spørsmål. NMR vedtok et nytt mandat for gruppen i 2013. Hovedmålet er å samarbeide om de sakene som kommer opp i internasjonale organer, særlig WHO og EU. Ett av møtene hvert år holdes sammen med Nordisk narkotikaforum.

Nordisk narkotikaforum er et uformelt nordisk samarbeid på embetsnivå som har fokus på erfaringsutveksling og dialog i narkotikapolitiske spørsmål. Helse-, sosial- og justissektoren er representert i forumet. Forumet holder årlige møter arrangert av formannskapet. Forumet ivaretar også løpende og oppdatert kontakt mellom de nordiske land i saker tilknyttet FNs narkotikakommisjon (CND).

Oppfølging av forslag til framtidig nordisk helsesamarbeid (Bo Könberg 2014).

I 2014 drøftet de nordiske helseministre rapportens forslag i sin helhet og besluttet å arbeide videre med fem av anbefalingene; høyspesialisert behandling (forslag 2), sjeldne diagnoser (forslag 3), psykiatri (forslag 10), helseberedskap (forslag 11) og tjenestemannsutveksling (forslag 13). Ministrene besluttet også å diskutere forslaget om antibiotikaresistens (forslag 1) og å fortsette diskusjonen om rapportens øvrige forslag.

I 2015 er det lagt opp til at ministrene diskuterer folkehelse. Det danske formannskapet har foreslått at disse forslagene diskuteres på ministermøtet i september:

- Økt samarbeid om folkehelse (forslag 5)
- En nordisk folkehelsepolitisk plattform for å minske sosial ulikhet i helse (forslag 6)
- Tiltak mot antibiotikaresistens (forslag 1)

Det finske formannskapet vil i 2016 sikre oppfølging av samarbeidet om folkehelse, bl.a ved å arrangere en konferanse om videreutvikling av folkehelsesamarbeidet og den nordiske velferdsmodellen.

Høyspesialisert medisin og sjeldne diagnoser (forslag 2 og 3)

Formålet med et nordisk samarbeid om høyspesialisert medisin er å sikre høyere kvalitet i høyspesialiserte tjenester enn det som det enkelte landet kan oppnå hver for seg. Dette er spesielt viktig ved nye og kostnadskrevende behandlingsformer der pasientgrunnlaget er lite i hvert land, der det er behov for høyspesialisert kompetanse, og der investeringene ofte er svært store. Med bakgrunn i en rapport fra en nordisk ekspertgruppe fra februar 2013 ble det etablert et treårig nordisk samarbeidsprosjekt med Helsedirektoratet (Norge) som sekretariat. Samarbeidet omfatter tre områder der det har blitt satt i gang pilotprosjekter på samarbeid: erfarings- og kompetanseutveksling, nordiske databaser/kvalitetsregistre og felles nordiske retningslinjer. Utveksling av informasjon om høyspesialiserte tjenester og felles kvalitetsregistre er videreført som satsingsområder av Nordisk ministerråd. Det er opprettet en arbeidsgruppe med medlemmer fra alle de nordiske landene for videre samarbeid på høyspesialiserte tjenester.

Ministrene vedtok også i 2014 å etablere en arbeidsgruppe som utarbeider forslag til mandat for et nordisk nettverk om sjeldne sykdommer som omfatter både medisinske og sosiale aspekter. Nettverket skal være etablert med godkjent mandat januar 2016. Det skal etableres samarbeid mellom dette nettverket og arbeidsgruppen for høyspesialiserte tjenester.

Psykiatri (forslag 10)

Det danske formannskapet arrangerer et nordisk toppmøte om psykiatri i København 6. november 2015. Formålet med psykiatritoppmøtet er å sette fokus på innsatsen for mennesker med psykiske lidelser, å skape rammer for kunnskaps- og erfaringsutveksling mellem de nordiske landene, og for å legge til rette for å styrke det fremtidige nordiske samarbeide på psykiatriområdet.

Helseberedskapssamarbeid (forslag 11)

Helseberedskapsavtalen fra 2002 danner den formelle rammen rundt det nordiske samarbeidet om helseberedskap. Det samarbeides om forebygging og beredskap, varsling, gjennomføring av krisetiltak, informasjonsutveksling, kommunikasjon og evaluering. Det er utarbeidet retningslinjer, rutiner og samarbeidsprosedyrer. Samarbeidet blir øvet jevnlig, senest under Nasjonal helseøvelse, Øvelse Svalbard, høsten 2014.

Ministrene diskuterte i 2014 det nordiske helseberedskapssamarbeidet som ledd i oppfølgingen av forslagene om nytt nordisk helsesamarbeid. Svalbardgruppens mandat foreslås utvidet. Nytt mandat vil bli presentert for ministrene i 2016.

Tjenestemannsutveksling (forslag 13)

For å styrke nordisk departementssamarbeid, nettverk og kompetanse har ministrene besluttet at det skal samarbeides om utveksling av ansatte mellom de nordiske lands departementer. Ansatte skal få anledning til et kortvarigvarig hospiteringsopphold i et annet nordisk land eller i ett av de selvstyrte områder. Utvekslingen skal skje i perioden høst 2015 til juni 2016.

Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og veterinærer (Arjeplogavtalen)

Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og veterinærer (Arjeplogavtalen) er underlagt Nordisk ministerråd. De grunnleggende prinsippene er et felles arbeidsmarked for bestemte yrkes-

grupper. Nordisk gruppe for helsepersonell har i oppdrag å overvåke og følge opp overenskomsten og utarbeide en årlig oversikt over det nordiske arbeidsmarkedet for helsepersonell. Viktige temaer er hvordan de nordiske landenes samarbeid kan øke pasientsikkerheten i Norden, herunder hvordan man kan sikre en smidig utveksling av informasjon om autorisasjon av helsepersonell. Landene drøfter også mobiliteten av helsepersonell og hvordan man kan fjerne unødige grensehindringer.

Avtalen ble undertegnet i 1993, og har med enkelte endringer underveis fungert på en god måte for nordisk helsepersonell som har godkjenning fra et nordisk land, og som ønsker å arbeide i et annet nordisk land. Det er imidlertid pekt på at overenskomsten har hatt noen uheldige, ikke tilsiktede konsekvenser for helsepersonell ved at de gjennom overenskomsten kan få en autorisasjon eller godkjenning de ellers ikke ville hatt krav på.

De nordiske landene er nå kommet fram til at mobiliteten og den frie bevegeligheten for helsepersonell i tilstrekkelig grad sikres gjennom bestemmelsene i EUs yrkeskvalifikasjonsdirektiv 2005/36/EF, samt direktiv 2013/55/EU, som moderniserer og oppdaterer førstnevnte. Administrasjon av autorisasjoner i overensstemmelse med direktivet anses å øke de enkelte landenes mulighet til å sikre pasientsikkerheten i overenstemmelse med de nasjonale behovene. I EØS-området arbeides det nå også for å legge til rette for bedre informasjonsflyt mellom landene ved at det skal utvikles en varslingsmekanisme som innebærer at landene må varsle hverandre dersom helsepersonell mister eller får begrenset sin autorisasjon som følge av tilsynssaker eller domfellelse

Nordisk ministerråd for sosial- og helsepolitikk MR-S besluttet i 2014 å be Nordisk gruppe for helsepersonell å komme med forslag til hvordan man kan fortsette samarbeidet med informasjonsutveksling og hvordan man kan ivareta Åland, Grønland og Færøyene sine spesielle behov. På bakgrunn av tilrådingene fra den nordiske helsepersonellgruppen og behandling i embetsmannskomiteen for sosial og helse, har ministrene på MR-S i september 2015 fått seg forelagt forslag om at Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helse- og veterinævesenet endres slik at avtalens någjeldende bestemmelser erstattes av en ny bestemmelse i avtalen angående gjensidig anerkjennelse av kvalifikasjoner til grønlandsk og færøyisk helsepersonell slik at dette reguleres etter samme krav som stilles i EU- direktivet. Den nye, endrede avtalen foreslås evaluert etter tre år fra ikrafttredelse.

Internordiske trygdespørsmål

Samarbeidet på trygdeområdet er i stor grad knyttet opp mot å gjennomføre og utvikle den nordiske konvensjonen om trygd. Siden alle de nordiske landene er omfattet av EØS-samarbeidet, med unntak av Grønland og Færøyene, er formålet med den nordiske konvensjonen nå i hovedsak å sikre at reguleringen av internordiske trygdespørsmål ikke kommer i konflikt med EU/EØS-reglene om koordinering av trygderettigheter. Konvensjonen er også svært viktig for å få Færøyene og Grønland med i det nordiske trygdesamarbeidet.

Grenseboere og ny pasientreiseforskrift

Grenseboere er personer som bor i et annet land enn hvor de jobber. I denne sammenhengen er det typiske tilfellet en person som bor i Finland eller Sverige og jobber i Norge. Reglene for dekning av utgifter til helsehjelp, såkalte pasientreiser, skal forenkles. Forslag i Prop. 77 L (2014–2015) om dekning av utgifter til pasientreiser ble vedtatt av Stortinget i vår. En ny forskrift med oppdaterte regler skal etter planen tre i kraft i løpet av 2016. Både etter dagens syketransportforskrift og den foreslåtte nye pasientreiseforskriften dekkes bare reiser innad i Norge. Finland og Sverige har tilsvarende regler. Dette innebærer at finner, svensker og nordmenn som drar hjemmefra til behandling i utlandet ikke får dekket reiseutgifter.

Det har blitt foreslått at Norge ensidig bør lage unntak for grenseboere, slik at finner og svensker får dekket reiseutgifter til behandling i Norge. Det blir vist til at Norge har størst arbeidsinnvandring, og at Finland og Sverige ikke har tilsvarende innvandring fra Norge. Regjeringen mener det er uheldig hvis Norge påtar seg å dekke reiser til eller fra andre land, hvis ikke de andre landene har tilsvarende regler for nordmenn. Norge vil derfor ikke lage særregler for grenseboere. Derimot kan Norge endre reglene hvis Finland og Sverige gjør det samme, slik at reglene harmonerer med hverandre.

Konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester (bistandskonvensjonen)

Flere forhold mellom de nordiske landene har endret seg siden Bistandskonvensjonen ble inngått i 1994, bl.a. knyttet til EU-lovgivning. Et eksempel på dette er EU-rettens forbud mot diskriminering pga. nasjonalitet ikke gjenspeiles i Bistandskonvensjonen, ettersom bestemmelsene

kun gjelder nordiske medborgere. Det er derfor behov for en revisjon av konvensjonen og det er besluttet at dette skal skje. Arbeidet skal ses i sammenheng med det arbeidet generalsekretæren i Nordisk ministerråd har igangsatt med å gjennomgå alle de nordiske avtaler.

5.6 Arbeidsmarked og arbeidsmiljø

Det er lange tradisjoner for både formelt og uformelt nordisk samarbeid på arbeidslivsområdet. De nordiske landene har et felles verdigrunnlag og mange likheter som gir gode forutsetninger for å lære av hverandres erfaringer, og som forsterker evnen til å møte vår tids felles utfordringer. Ministerrådet for arbeidsliv har også under det danske formannskapet i 2015 arbeidet med utgangspunkt i samarbeidsprogrammet for arbeidslivsområdet for 2013–2016. I samarbeidsprogrammet er den strategiske innretningen på det formelle nordiske samarbeidet de kommende årene fastlagt. Fokus er satt på de langsiktige utfordringene som følge av globaliseringen og den demografiske utviklingen, men ved behov kan samarbeidet også prioritere mer konjunkturbestemte utfordringer som oppstår.

Under de overordnede prioriteringene vekst, velferd og verdier, skal det danske formannskapet i alt arrangere tre større konferanser knyttet til arbeidsliv i 2015. En konferanse om ungdomsledighet ble avholdt i mars, og et trepartsseminar om sosial dumping i april. Til høsten skal det avholdes en konferanse på Færøyene om bærekraftige arbeidsmarkeder i Nordens utkantområder.

Arbeidsmiljøutvalget har i 2015 fokusert særlig på videreutvikling av arbeidsmiljøstrategier og relevant kunnskap for landenes tilsynsvirksomhet, og å tydeliggjøre arbeidsmiljøets betydning for eldre arbeidstakeres muligheter til å stå lenger i arbeid. Arbeidsrettsutvalget har særlig hatt fokus på implementeringen av «håndhevingsdirektivet» og kartlegging av utstasjonert arbeidskraft i de nordiske landene. Arbeidsmarkedsutvalget skal bidra til en fortsatt modernisering av arbeidsmarkedspolitikken i Norden, og har i løpet av 2015 bl.a. avsluttet to prosjekter om hhv. arbeidsmarkedsopplæring i Norden, og ungdomsledighet i de nordiske landene.

Ministerrådet for arbeidsliv vedtok på sitt møte i november 2014 at det skulle gjennomføres en strategisk gjennomgang av det nordiske samarbeidet på arbeidslivsområdet. Dette etter eksempel fra Torvald Stoltenbergs gjennomgang av nordisk samarbeid på forsvars- og sikkerhetsområdet, og Bo Könbergs gjennomgang på helseområdet. Poul Nielsson fra Danmark fikk våren 2015 i oppdrag å utføre gjennomgangen på arbeidslivsområdet. Gjennomgangen skal bl.a. føre frem til anbefalinger knyttet til mulighetene for nordisk samarbeid i internasjonale spørsmål, bl.a. relatert til EU/EØS, OECD og ILO, økt fokus på nordiske initiativer for høy sysselsetting og lav ledighet, samt trepartssamarbeidets rolle i et nordisk perspektiv. Det legges opp til at rapporten skal offentliggjøres våren 2016.

Arbeidskraftmobilitet i Norden

Et viktig mål med samarbeidet på arbeidslivsområdet er å legge forholdene til rette for arbeidskraftmobilitet i Norden. Høy mobilitet er i første rekke et gode for den enkelte som er på leting etter ny jobb, og for arbeidsgiveren som kan nyttiggjøre seg arbeidstakeren. Men det vil også være til nytte for landene, både de som opplever høy arbeidsledighet og de som opplever mangel på arbeidskraft. I Norge har etterspørselen etter arbeidskraft etter finanskrisen gjennomgående holdt seg høyere enn i de andre nordiske landene. Gode jobbmuligheter har gjort at mange mobile arbeidssøkere har funnet veien til Norge. Disse strømmene har vært større fra Øst-Europa enn fra nordiske land.

I 2014 har den nordiske nettoinnvandringen til Norge økt. Det er nettoinnvandringen fra Danmark som utgjør det største volumet av nordisk innvandring til Norge (2/3). Det er også nettoinnvandringen fra Danmark som har økt det siste året. Økningen i den nordiske nettoinnvandringen til Norge i 2014 har skjedd samtidig som den totale nettoinnvandringen har gått noe ned i samme periode. I 2014 var det en nettoinnvandring fra nordiske land til Norge på 3800 personer. Det utgjorde 10 pst. av den samlede nettoinnvandringen til landet. Blant de nordiske landene, kom flest fra Danmark (68 pst.). Færre kom fra Sverige (16 pst.), Island (11 pst.) og Finland (5 pst.).

Bruttostrømmene er langt større ettersom nordiske borgere ofte har kortere opphold enn personer som kommer fra fjernere land. Pendling og korttidsopphold utgjør en stor del av arbeidskraftsstrømmen mellom nordiske land. Ved utgangen av 2014 var det 36 000 sysselsatte fra nordiske land på korttidsopphold i Norge. Omfanget har økt med 7 pst. fra året før. Sysselsatte på korttidsopphold fra nordiske land utgjør bare drygt 1 pst. av den samlede sysselsettingen, men mer enn en tredjedel av alle på korttidsopphold.

5.7 Barn og unge

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet bidrar til at barneperspektivet blir ivaretatt gjennom det nordiske samarbeidsprogrammet på området. Nordens Välfärdscenter (NVC) driver prosjektet «Nordens Barn – Fokus på barn i fosterhem». Formålet med prosjektet er, gjennom nordisk samarbeid, å bidra til å redusere risikoen for marginalisering av barn i fosterhjem. Prosjektet skal identifisere og spre kunnskap om tiltak som kan forbedre situasjonen for barn i fosterhjem i Norden. NVC driver også prosjektet «Unga in i Norden – psykisk hälsa, arbete, utbildning», som har som formål å beskrive virksomme tiltak for å forbedre velferden for unge i aldersgruppen 16–29 år.

I strategien for barn og unge i Norden fastslås at samtlige områder i Nordisk ministerråd skal ha et barne- og ungdomsperspektiv i sitt arbeid. Nordisk barne- og ungdomskomite (NORDBUK) er Nordisk ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske barne- og ungdomspolitiske spørsmål. Nordisk ministerråds strategi for barn og unge i Norden utgjør grunnlaget for den samlede aktiviteten ministerrådet har overfor barn og unge. Samarbeidsministrene (MR-SAM) har overordnet ansvar for å koordinere det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet. Ansvaret for det konkrete faginnholdet ligger hos de respektive fagministerrådene. Fra 2015 sitter Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i komiteen fra Norge, sammen med en representant fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). NORDBUK har i 2015 arbeidet med innspill til en ny strategi for barn og unge i Norden. Komiteen har ellers jobbet med spørsmål og tiltak knyttet til barnefattigdom, menneskehandel, likestilling og storbyspørsmål. Komiteen har hatt et fokus på å fronte barne- og ungdomsspørsmål internt i NMR og har igangsatt egne prosjekter rettet mot involvering av barne- og ungdomsperspektiv i flere sektorer, herunder utarbeidelse av en håndbok for involvering av barn og ungdom og synliggjøring av barneretts- og ungdomsperspektiver.

5.8 Likestilling

I MR-JÄM var 2014 preget av feiringen av 40 års samarbeid om likestillingsarbeidet i Norden. Under islandsk formannskap har det vært lagt opp til en bred og mangfoldig markering. De nordiske likestillingsministrene møttes under FNs kvinnekommisjon og under ministerpanelet 12. mars 2014 ble temaet *Promoting Gender Equality and Empowering Women and Girls Through Education* satt på dagsorden. Den største markeringen fant sted på Island under jubileumsmøtet 26. august, som var en særskilt feiring av fire tiår med likestillingssamarbeid.

Et nytt samarbeidsprogram på likestillingsområdet for 2015–2018 «Tillsammans för jämställdhet – ett starkare Norden» er også utarbeidet og ble vedtatt på Nordisk Råds sesjon ultimo oktober 2014. Det offentlige rom og velferd og innovasjon er hovedtemaer, og aktiv deltakelse fra menn og gutter i likestillingsarbeidet på tvers av sektorene blir framhevet i det nye samarbeidsprogrammet.

I det nordisk-baltiske samarbeidet har man blant annet satt kjønn og media på dagsordenen, samt arbeid mot vold i nære relasjoner. Under islandsk formannskap er det blitt arrangert flere seminarer og konferanser på feltet, blant annet en ekspertkonferanse om menn og maskulinitet. I tillegg har man også satt arbeidsliv, likelønn og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på dagsordenen.

I det nordisk-baltiske samarbeidet på likestillingsfeltet er det enighet om å fortsette med tidligere satsinger på voldsfeltet og fortsatt oppmerksomheten om arbeidet for likestilling i arbeidslivet.

Under det danske formannskapet har man i 2015 fulgt opp samarbeidsprogrammet ved å debattere gutter og menns rolle for likestillingen under ministerpanelet på FNs kvinnekommisjon i 2015. I tillegg har de nordiske likestillingsministrene nedsatt en ekspertgruppe for å sikre menn og gutters involvering i likestillingsarbeidet. Gruppen følges av en prosjektkoordinator og en egen arbeidsgruppe.

Knyttet til samarbeidsprogrammets hovedsatsing velferd og innovasjon, har danskene ønsket å belyse hvordan kjønnsdimensjonen er viktig når det gjelder utdanning og flyttemønstre, spesielt hvordan små lokalsamfunn har vanskeligheter med å holde på velutdannede, unge kvinner. Dette tema var på dagsorden på et stort seminar på Grønland 17. juni 2015.

Likestillingsministrene har også påpekt viktigheten av å bekjempe hatefulle ytringer i det offentlige rommet. Dette følges opp under det danske formannskapet som høsten 2015 vil arrangere et innovativt seminar om kjønnsbaserte, hatefulle ytringer. Formålet med seminaret er å utarbeide en håndbok med konkrete anbefalinger hvordan man kan motarbeide hatefulle ytringer i det offentlige rommet. Håndboken med anbefalinger er tenkt å være til konkret hjelp og inspirasjon for relevante aktører på feltet.

5.9 Fiskeri og fangst

Fiskeri- og akvakultursamarbeidet er rettet mot områder av høy politisk nordisk relevans, samt å utvikle samarbeid med viktige atlantiske og internasjonale partnere, og Baltikum. Det er nettverkbasert og operativt gjennom konferanser, seminarer og prosjekter. Aktivitetene er fordelt mellom rammeprogram, formannskapets initiativer samt oppfølging av overordnede initiativer gjennom samarbeidsministrene.

Samarbeidet på embetsnivå er forankret i EK FJLS, som bistås i sitt arbeid av Arbeidsgruppe for fisk (AG Fisk). Fiskerisamarbeidets organisering har vært gjenstand for flere reformer, sist i 2007. I hovedtrekk er dagens organisering tilfredsstillende, men vil gradvis bli tilpasset til en øket tverrsektoriell tilnærming som funksjon av generalsekretærens moderniseringsoppdrag.

Over tid viser samarbeidet stor spennvidde, og bidrar primært med kunnskap som kan øke kvaliteten på forvaltningens styring, planlegging og iverksetting av politiske vedtak innenfor fiskeriforvaltningen i de nordiske land. Fiskerisamarbeidet har også tradisjon for å engasjere seg i globale fiskerispørsmål bl.a. med støtte (delfinansiering) til Food and Agriculture Organizations (FAO). Dessuten samarbeides det med EBC (European Bureau for Conservation and Development), EFDAN (European Fisheries Development Adevisors Network) og COMSEC (Commonwealth Secretariat) om global bærekraftig forvaltning av marine ressurser, hvor de nordiske land kan bidra med særlig ekspertise.

Budsjettdokumentet gir årlig oppdatering av prioriteringer og innholdet i de konkrete aktiviteter. NMRs budsjett for 2015 opererer med en oppdeling av aktiviteten i ministerrådet i tre hovedområder: «1.Konkurrencedygtig produktion, 2. Bæredygtig naturressourceforvaltning og 3. Opretholdelse og udvikling af de nordiskevelfærdssamfund». En gjennomgang av 21 prosjekter i 2014/2015 viste at de fleste av prosjektene innenfor fiskerisamarbeidets portefølje kan henføres til disse kategoriene, med hovedvekten på prosjekter innenfor det første hovedområdet.

Fiskerisamarbeidet disponerer i dag rundt 6 millioner danske kroner. I tillegg kommer bidrag fra prioriteringsbudsjettet for de årlige formannskapsprogrammene. Prosjektporteføljen reflekterer landenes vektlegging av ulike temaer i sine formannskapsprogrammer og rammeprogrammets prioriteringer.

I løpet av det siste året er det bevilget i alt 8.3 mill danske kroner til 21 prosjekter. Hovedvekten ligger på prosjekter relatert til bioøkonomi og særlig da blå bioøkonomi. Geografisk er prosjektene i høy grad fokusert på vestnordiske problemstillinger. Dette er naturlig siden formannskap i 2014 og 2015 har vært hos henholdsvis Island og Danmark/Færøyene/Grønland. Det er også bevilget midler til flere prosjekter med klar østnordisk relevans. Videre har sekretariatet vært involvert i tverrsektorielle aktiviteter rette mot Baltikum og baltisk bioøkonomi. Andelen prosjekter orientert mot konkrete fiskeribiologiske eller fiskeriforvaltningsproblemstillinger er redusert i forhold til strategiske og politisk orienterte aktiviteter. Dette må ses i sammenheng med at Nordforsk og Nordic Innovation er definert som Ministerrådets plattformer for henholdsvis forskningsog innovasjonssamarbeid, hvor fiskerisamarbeidets oppgave er å arbeide sammen med disse organer. Dette samarbeide har vært svært velfungerende i forhold til Nordic Innovation.

Fiskerisamarbeidet har over lengre tid prioritert engasjement og innsats i planlegging og gjennomføring av Nordic Innovation sitt marine Innovasjonsprogram (budsjettramme på ca. 100 millioner). Programmet utføres i samarbeid mellom bedrifter og forskningsinstitutter på tvers av landegrensene. Programmet ble formelt lansert under Norges formannskap i fiskerisamarbeidet 2012. Det ble avsluttet i 2015, da det ble avløst av fase to i programmet med i alt 8 prosjekter med en ramme på ca. 40 millioner danske kroner.

Det Nordiske Bioøkonomi initiativet, som ble formulert i 2012 som oppfølgning av Nidarosdeklarasjonen, har vært en av hovedinnsatsområdene under det islandske formannskapet i 2014. Som formann for det nordiske fiskerisamarbeidet under det danske formannskapet i 2015 har Færøyene ønsket å bidra til veksten i blå bioøkonomi. Formannskapet tar således utgangspunkt i de store globale prosesser om vekst i marin ressursanvendelse og fokuserer på emneområder som har betydning for Nordøst-Atlanteren og Arktis. Gjennom en rekke prosjekter, konferanser, seminarer og workshops adresseres muligheter, potensial og også hindringer for vekst i blå bioøkonomi. Det fokuseres på vekstpotensialet som ligger i en bedre utnytting av de store pelagiske og demersale fiskebestandene i området samt ikke-utnyttede ressurser, slik som tang. Bioteknologi anvendt på marine ressurser er derfor en naturlig del av programmet. «Restråvare» – problematikken utgjør en utfordring for fiskeriene og er også en aktuell problemstilling. Programmet vil derfor også se på hvordan denne ressursen kan utnyttes bedre.

Fiskerisamarbeidet fungerer også som faglig styregruppe for det grønlandske flaggskipsprosjektet under Danmarks formannskapsprogram. Prosjektet har tittelen: Kartlegging og overvåkning av havbunnens biodiversitet og sårbarhet i Nord-Atlanteren og Arktis. I tillegg deltar fiskerisamarbeidet i et grønlandsk initiert prosjekt innenfor naturressursforvaltning som er et politisk prioritert initiativ under den arktiske samarbeidspulje.

5.10 Jord- og skogbruk

Ministerrådet for fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk (MR-FJLS) arbeider for en bærekraftig og konkurransekraftig bruk av naturressurser, blant annet de genetiske ressursene. Det er et mål at man gjennom felles nordisk innsats skaper merverdi, «nordisk nytte», for de enkelte nordiske land og deres innbyggere. Rammeprogram utgjør sammen med de årlige formannskapsprogrammene og overordnede initiativ handlingsrommet for samarbeidet.

Nidaros-deklarasjonen som ble vedtatt på ministermøtet i Trondheim 2012, har i 2014 blitt fulgt opp av det islandske formannskapet gjennom satsing på bioøkonomi. På ministermøtet i MR-FJLS i Selfoss i juni 2014, presenterte Island NorBio, et tverrfaglig treårig prosjekt med fokus på bærekraftig utnyttelse av de biologiske ressurser og økt merverdi for miljø og samfunn. Prosjektet vil bli tatt videre av det danske formannskapet i 2015. Det forventes også økt nordisk samarbeid mot blant annet problemer med antibiotikaresistens, og det danske formannskapet vil løfte fram dette som et tema og det vil blant annet bli drøftet i septembermøtet i embetsmannskomiteen MR-FJLS (Eksekutiv).

Offentlig-privat partnerskap for planteforedling

MR-FJLS vedtok på møtet i 2014 å videreføre det nordiske offentlig-private partnerskapet for planteforedling (Public-Private Partnership for prebreeding in plants, også kalt PPP-prosjektet) for perioden 2015–2017 med samme økonomiske ramme som i 2014. Det vil også være mulig for land å yte større bidrag til partnerskapet om man finner midler til det. Dagens planteforedling benytter et relativt lite utvalg av genmaterialet og den genetiske variasjonen som finnes. Det er en lang vei fram til man har utviklet nye sorter som kan benyttes i jordbruket, og denne lange veien har ingen foredlingsselskaper i de nordiske land hatt råd til å gjennomføre for egen regning. Det nordiske partnerskapet som kom i stand i 2011, er et forsøk på å styrke nordisk planteforedling, få i stand mer samarbeid og utnytte ressursene hos de gjenværende planteforedlingsinstitusjonene i Norden på en mer slagkraftig måte. Landa bidrar så langt med til sammen 4 millioner danske kroner per år til prosjekter, i første omgang på korn, fôrvekster og frukt. Foredlingsselskapene bidrar med tilsvarende midler i de enkelte prosjektene de deltar i. Det er levert faglige og organisatoriske resultater med stor nordisk nytte. Prosjektet og organiseringen anses som banebrytende innenfor nordisk samarbeid, og kan være av interesse også for andre sektorer der de enkelte aktørene er for små til å kunne gjennomføre sine prosjekter alene. Modellen har også vakt internasjonal oppmerksomhet, bl.a. innen FAO.

Ny nordisk mat

Det nordiske samarbeidet om programmet «Ny nordisk mat» har skapt økt interesse for utvikling av lokal og regional mat og matkultur, for regional utvikling og verdiskaping og for profilering av nordisk mat og matkultur både nasjonalt og internasjonalt. Det har blitt arbeidet for å styrke de nordiske mattradisjonene og de nordiske fortrinn i matproduksjonen. Fra norsk side har man også lagt stor vekt på mat til mange og på hverdagsmaten, med fremme av helse og velvære som sentrale elementer. Programmets andre periode, Ny nordisk mat II (2010–2014), ble avsluttet i 2014 og programmet er evaluert med godt resultat. Fra 2015 er arbeidet med Ny nordisk mat videreført som en integrert del av arbeidet i Nordisk ministerråd med sekretariatet i København som link til en styringsgruppe med deltakere fra de ulike nordiske landene. Styringsgruppen skal blant annet stimulere til aktivitet og gi innspill om hvilke tema som bør prioriteres.

NordGen

Det nordiske samarbeidet om genressurser for landbruket er samordnet og lagt under Nordisk genressurssenter (NordGen). NordGen har en viktig oppgave i å bevare genmateriale som kan bli viktig for matproduksjonen og mattryggheten i framtiden. Det er også knyttet til mer spesifikke forhold som de forventede klimaendringene, som fører til at den biologiske produksjonen må foregå under andre vekstforhold enn nå. NordGen har ansvaret for driften av frølageret på Svalbard (Svalbard Global Seed Vault) gjennom en egen

avtale mellom Landbruks- og matdepartementet, Global Crop Diversity og NordGen. Frølageret på Svalbard inneholdt i juni 2015 omtrent 865 000 frøprøver av jordbruksvekster fra mange land, som er deponert for sikker langtidslagring i frøhvelvet.

NordGen er også ansvarlig for sekretariatet for et internasjonalt råd for frøhvelvet. Rådet har som oppgave å følge med på driften og gi råd til Landbruks- og matdepartementet. Det ligger til rette for økt nordisk innsats i planteforedlingsarbeidet. NordGen er sekretariat for det nordiske offentlig-private partnerskapet om frøforedling for utvalgte vekstslag. For NordGen innebærer oppdraget et særs viktig bidrag til målet om økt bærekraftig bruk av genbankmaterialet.

NordGen har i 2014 tatt initiativ for å utvikle en felles nordisk forståelse av tilgang og godedeling for bruk av genetiske ressurser på områder som ligger utenfor den internasjonale plantetraktaten, i oppfølging av ratifisering av Nagoya-protokollen. I samarbeid med Fridtjof Nansen Institute arrangerte NordGen en nordisk workshop om temaet. NordGen har utstrakt nordisk og internasjonalt samarbeid på flere områder og arrangerte bl.a. konferansen «Genetisk Resources for Food and Agriculture in a Changing Climate» på Lillehammer i avslutningen av forskernettverket 2011–2014.

5.11 Ernæring og mattrygghet

Ministerrådet for fiskeri, havbruk, jordbruk, næringsmiddel og skogbruk (MR-FJLS) og Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) sin handlingsplan for bedre helse og livskvalitet gjennom mat og fysisk aktivitet inneholder visjoner fram til 2021. Et viktig tiltak i handlingsplanen er å utvikle et felles nordisk system for å overvåke kostvaner, fysisk aktivitet og overvekt i Norden. Dette er viktig for å kunne følge utviklingen over tid og sammenligne situasjonen i de nordiske land.

Det er gjennomført en nullpunktmåling blant barn og voksne i alle land i 2011. En ny monitoreringsundersøkelse ble gjennomført i 2014, resultatene foreligger høsten 2015 En felles nordisk monitoreringsmetode vil gi et viktig bidrag til arbeidet i EU og WHO og påvirke planleggingen i EU på området.

Norge, Sverige og Danmark innførte den felles nordiske ernæringsmerkeordningen Nøkkelhullet som en felles frivillig merkeordning for sunne matvarer i 2009. Island sluttet seg til ordningen i 2013. Merkeordningen er en videreutvikling av den svenske merkeordningen, som har vært i bruk i Sverige siden 1989. Det er utarbeidet felles kriterier for bruk av merket. Reviderte kriterier for ordningen trådte i kraft 1. mars 2015. Disse har blant annet nye og skjerpede krav til maksimalt saltinnhold. Det er utarbeidet en felles nordisk veileder for tilsyn med merkeordningen. Landene har også samarbeidet tett om kommunikasjon rundt ordningen, blant annet om budskap, brosjyrematerieller og undersøkelser om kjennskapet til ordningen blant forbrukerne. En beregning utført av Universitetet i Oslo viser at ved å bytte ut vanlige matvarer med Nøkkelhullet der det er mulig, vil man uten andre endringer i kostholdet oppnå anbefalt nivå av både mettet fett og kostfiber. Beregninger utført i Danmark og Sverige viser tilsvarende positive resultater. I Danmark og Sverige er nøkkelhullordningen innført i serveringsmarkedet. Norge vil avvente erfaringer fra Danmark og Sverige som grunnlag for å vurdere om ordningen også skal innføres i dette markedet her.

Videre er det nå et nordisk samarbeid om kommunikasjonstiltak for å redusere inntaket av salt. Sverige, Danmark, Island og Norge deltar i prosjektet som er støttet av Nordisk ministerråd.

Arbeidet med å revidere de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR) fra 2004 ble igangsatt i 2008 og ble publisert 2014. NNR danner grunnlaget for arbeidet med ernæringsspørsmål i Norden. Ernæringskonferansen ICN2 (International Conference on Nutrition) ble avholdt i Roma i november 2014, arrangert av WHO og FAO. Det ble fremforhandlet to sluttdokumenter: 1) Conference Outcome Document: Rome Declaration on Nutrition og 2) Conference Outcome Document: Framework for Action (FFA). De nordiske landene samarbeidet med Tyskland og Brasil om et side-arrangement på konferansen. Her ble den nordiske samarbeidsmodellen på kostholdsområdet presentert. Dette ble godt besøkt og vel mottatt. Til konferansen ble det etablert et eget nettsted www.nordicnutrition.org med informasjon på engelsk om det nordiske samarbeidet innen ernæring.

Det felles veterinære beredskapssamarbeidet i Norden har fremdeles høy prioritet. Målsettingen er å styrke beredskapen i de nordiske og baltiske landene på dyrehelseområdet. Det planlegges nå en beredskapsøvelse i 2015.

MR-FJLS har jobbet med antimikrobiell resistens (AMR) i flere år, og på ministerrådsmøtet i juni 2013 ble det besluttet at AMR har høy prioritet. En nordisk myndighetsgruppe for samarbeid om AMR i et «One Health» perspektiv er etablert

og gruppen hadde sin andre rundebordskonferanse i Reykjavik i november 2014. Neste møte vil bli arrangert av det danske formannskapet i København høsten 2015. I 2014 ble det avsluttet et nordisk prosjekt om økende forekomst av antibiotikaresistente bakterier i fjørfeproduksjonen i Norden og det planlegges også igangsatt et prosjekt om kartlegging av kinolonresistens hos svin og fjørfe.

På dyrevelferdsområdet er det etablert et eget Nordisk dyrevelferdsnettverk, og det ble holdt et seminar i september 2014 om tilsyn med dyrevelferd i slaktekyllingproduksjonen.

På initiativ fra Norge ble det i 2012 avholdt et nordisk-baltisk møte i Oslo med sikte på å diskutere ulike utfordringer knyttet til landenes drikkevannsforsyning. Dette møtet ble fulgt opp gjennom et møte i Sverige i 2013. Høsten 2014 møttes gruppen igjen i Norge og videreutviklet utkast til mandat og oppgaver for gruppen. Norge og Sverige har tatt ansvar for å etablere samarbeidet som et nordisk- baltisk nettverk på området, og et utkast til mandat for nettverket ble oversendt i til Nordisk ministerråd våren 2015. Det tas sikte på at nettverket videreføres med et møte i Estland høsten 2015. Det er pekt på en rekke områder der et nærmere samarbeid mellom landene kunne være hensiktsmessig, og man vil søke å finne mulige samarbeidsprosjekter for nettverket.

Nordisk samarbeid om tilsyn på matområdet er et område med stor nordisk nytte. Den 13. tilsynskonferansen med omtrent 240 deltakere fra de nordiske tilsynsmyndighetene ble gjennomført på Island i januar 2015 med fremtidsrettet og effektiv tilsynsmetodikk som tema. Nordisk samarbeid med tilsynsprosjekter har vært gjennomført flere ganger. I 2014 ble det gjennomført et nordisk tilsynsprosjekt på matkontaktmaterialer. Prosjektrapporten ferdigstilles i 2015. Det er også utarbeidet to nordiske veiledere innen området matkontaktmaterialer. I 2015 vil et nordisk tilsynsprosjekt på allergenmerking bli gjennomført.

Det er en årlig juristkonferanse i nordisk regi som samler både jurister og tilsynsmedarbeidere. I 2014 ble konferansen avviklet i Finland med tema proporsjonalitetsprinsippet i forvaltningen. Planen er at temaene som tas opp også belyses i påfølgende tilsynskonferanse. Gjennom EØS-avtalen er det etablert et omfattende harmonisert regelverk på matområdet, blant annet for mat, dyr og innsatsvarer. Mattrygghetsområdet er omfattet av EØS-avtalen, og det er etablert omfattende EØS-regelverk blant annet for næringsmiddelhygiene, dyrehelse, dyrevelferd, merking av mat, tilsetningsstoffer og grenseverdier for en rekke uønskede stoffer i mat. Det nordiske samarbeidet kan være en viktig samarbeidskanal både når det gjelder utvikling av regelverk og i forbindelse med tilsyn og håndheving av regelverket.

Skogbruk

Det nordiske skogsamarbeidet skal bygge opp under et bærekraftig og verdiskapende skogbruk i de nordiske land og legge til rette for kunnskaps- og erfaringsoverføring mellom landene. Arbeidet styres av ministerrådet og embetsmannskomiteen for FJLS-området og den økonomiske hovedsatsingen er lagt til forskningssamarbeidet i SNS (Samnordisk Skogforskning). Gjennom SNS sikres den nordiske skogforskningen også godt inngrep i EUs forskningssamarbeid. På den måten kan SNS bidra til nordisk nytte gjennom bedre kunnskap om bærekraftig skogbruk, ny og bedre utnyttelse av trevirke og ny felles kunnskap om skogressursenes rolle i energi- og klimasammenheng. Norge legger til grunn erfaringer og kunnskap fra Skog22-prosessen i dette arbeidet.

5.12 Økonomi- og finanspolitikk

Hovedmålene med nordisk samarbeid på det økonomiske og finansielle området er høy og bærekraftig vekst i produksjon og sysselsetting, lav arbeidsledighet, samt lav og stabil prisstigning. Samarbeidet skal videre fremme nordiske interesser internasjonalt. EU-saker har høy prioritet.

Det nordiske samarbeidet mot skatteparadiser har vært en suksess og resultert i at samtlige nordiske land så langt har inngått bilaterale avtaler om informasjonsutveksling med over førti jurisdiksjoner. Prosjektet ble avsluttet høsten 2014.

Nedbygging av grensehindre mellom de nordiske landene er et prioritert samarbeidsområde. Saker som har vært tatt opp, har bl.a. omhandlet den nordiske dobbeltbeskatningsavtalen og oppfølging av rundebordsamtale om merverdiavgift på innførsel av anleggsmaskiner til og fra Norge.

De nordiske statsministrene ga finansministrene i 2011 i oppdrag å utarbeide forslag til hvordan landene kan samordne og forsterke sine innsatser i internasjonale finansinstitusjoner for å fremme grønne investeringer. Dette arbeidet har blitt fulgt opp ved at det er gjennomført flere utredninger. En rapport ble oversendt statsministrene våren 2015

Samarbeidet innen miljøøkonomiområdet ivaretas av en felles arbeidsgruppe under Embetsmannskomiteen for miljø og Embetsmannskomi-

teen for økonomi og finanspolitikk. Gruppen er et forum for faglige diskusjoner og gir også muligheter for de nordiske landene til å koordinere forberedelser til internasjonale møter. I 2014 har gruppen bl.a. gjenført analyser innen områdene økonomiske virkemidler i miljøpolitikken og tjenester innen økosystemet.

De nordiske finansministrene vedtok i 2009 at det skulle utgis et nordisk økonomisk tidsskrift Nordic Economic Policy Review for en prøveperiode på tre år. I oktober 2013 ble det vedtatt at utgivelsen skal fortsette i ytterligere tre år, og at den politiske relevansen ved tidsskriftet skal styrkes. Det tas sikte på at neste utgave skal foreligge i løpet av 2015. Emnet er foreløpig ikke fastlagt.

Virksomheten til Den nordiske investeringsbanken i 2014

Banken eies av de nordiske og baltiske landene. Norges eierandel i banken er 21,5 prosent. Bankens oppgave er å gi lån og stille garantier til prosjekter som er av interesse for medlemslandene og andre land som mottar slike finansielle tjenester. Lån og garantier skal gis på bankmessige vilkår og være i samsvar med samfunnsøkonomiske hensyn. Låneaktivitetene omfatter bl.a. investeringslån til virksomheter i to eller flere medlemsland, finansiering av miljø- og infrastrukturinvesteringer, lån til regionalpolitiske kredittinstitusjoner, ordinære investeringslån utenfor Norden, prosjektinvesteringslån til kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa.

NIBs forvaltningskapital var ved utgangen av 2014 på 24,9 milliarder euro eller om lag 218 milliarder kroner. Bankens samlede utlån og garantier var ved utgangen av 2014 15,2 milliarder euro eller om lag 132 milliarder kroner, hvorav utbetalingene i løpet av året var på 2,3 milliarder euro.

Banken hadde et overskudd på 210 millioner euro eller om lag 1,9 milliarder kroner for regnskapsåret 2014, mot et overskudd på 217 millioner euro året før. Noe av forklaringen til nedgangen er lavere renter. Styret har vedtatt at det for 2014 skal betales 55 millioner euro i utbytte til medlemslandene. Resten overføres til de generelle reserverer. Norges andel er 10,1 millioner euro eller 88,6 millioner kroner.

Bærekraftig utvikling

Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling er et overordnet styringsdokument for Nordisk ministerråd. Strategien er også godkjent av Nordisk råd. Alt arbeid innen Nordisk ministerråd skal ha et bærekraftperspektiv.

Den første nordiske strategien for bærekraftig utvikling trådte i kraft i 2001. Strategien har blitt revidert hvert fjerde år, sist i 2012. Den legger vekt på områder hvor Norden har felles interesser og utfordringer og hvor det nordiske samarbeidet kan skape en merverdi for landene.

5.13 Justissektoren

Det landet som har formannskapet i Nordisk ministerråd, er også leder for det årlige justisministermøtet. Høsten 2015 avholder det danske formannskapet ministermøtet på Grønland.

Det *nordiske lovsamarbeidet* drives fram gjennom kontinuerlig innsats for å utveksle informasjon og erfaringer om lovgivningsarbeid, og for å tilpasse og revidere lovgivningen med sikte på størst mulig sammenfall.

Som ledd i arbeidet med å fremme nordisk rettslikhet i forbindelse med gjennomføringen av fellesskapsrettsakter er det utarbeidet en promemoria som forklarer hvordan og i hvilke sammenhenger det samarbeides for å få til like regler i Norden. I EU arbeides det for tiden med nye regler for personvern. De nordiske landene har sammenfallende posisjoner på flere områder, og har utvekslet informasjon og støttet hverandre i forhandlingene om regelverket. Et lovforslag om endringer i kjøpsloven og avtaleloven ble vedtatt og sanksjonert i februar 2014 (Prop. 158 LS (2012–2013)). Et siktemål med lovforslaget var å gjøre det mulig for Norge å trekke reservasjonen mot FN-konvensjonen 11. april 1980 om kontrakter for internasjonale løsørekjøp (CISG), del II om avtaleinngåelse. I og med at Danmark, Finland og Sverige hadde trukket sine reservasjoner, stod Norge igjen som den eneste konvensjonsstaten med reservasjon mot konvensjonens del II. Erklæringen om at Norge trekker reservasjonen er oversendt FN. Lovvedtaket trådte i kraft 1. november 2014.

Justis- og beredskapsdepartementet deltar i en fast ekspertgruppe som diskuterer ulike spørsmål knyttet til *overføring av domfelte* etter lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff m.v.

Det nordiske *politisamarbeidet* har over år utviklet seg til å være svært effektivt. Det er uformelt og gir gode resultater, og bygger på den alminnelige tilliten og likheten vi har i Norden. Denne trenden gjør seg fortsatt gjeldende. For Norge er det særlig viktig å holde fast på den nære kontakten med kolleger fra Sverige, Finland

og Danmark for å kunne hente ut nyttige impulser fra EU på dette området. De nordiske landenes PTN-samarbeid (Politi Toll Norden) spiller også en betydelig rolle i kampen mot organisert og grensekryssende kriminalitet, ikke minst narkotikakriminalitet. De nordiske land har til sammen utstasjonert 31 sambandsmenn (6 tolltjenestemenn og 25 polititjenestemenn) i 16 land. Av disse er 9 norske tjenestemenn. Bakgrunnen for samarbeidet er bl.a. ønsket om å få en best mulig utnyttelse av ressursene i kampen mot organisert og grensekryssende kriminalitet.

Utstedelse av pass er en viktig oppgave og utgjør et sentralt ledd i den totale innsatsen for ID forvaltning. Det er nedsatt en nordisk ekspertgruppe fra politisiden som utreder faglige spørsmål og legger til rette for samordnet anskaffelse av bestanddeler i passene slik at disse er i samme format og av samme type. Dessuten er det nært samarbeid mellom politiet i nordiske land når det gjelder passlovgivningen.

Som et ledd i oppfølgningen av Nærpolitireformen i Norge har Stortinget anmodet regjeringen om å ta et initativ for å utvikle en nordisk mastergrad i politiledelse. Dette vil kunne bidra til et forsterket nordisk fagmiljø for politiet.

Det er et felles nordisk standpunkt å slutte seg til det internasjonale samarbeidet mot terrorisme og ekstremisme. Det er derfor etablert et formelt nordisk nettverk for forebygging av ekstremisme. Formålet er blant annet å sikre effektiv informasjonsutveksling mellom de nordiske landene om forebygging av voldelig ekstremisme. En felles samarbeidsavtale mellom Norge, Danmark, Sverige og Finland ble signert under et nettverksmøte på ministernivå i Oslo 26. januar 2015. Norge ved JD har formannskapet i år. Under et nettverksmøte på administrativt nivå i mai var samarbeid om forskning et sentralt tema.

De nordiske ministrene med ansvar for *samfunnssikkerhet og beredskap* møtes årlig, senest i Oslo i juni 2014. I møtet ble det enighet om å arbeide videre for å utvikle felles kapasiteter og legge til rette for felles nordisk innsats ved større hendelser. Landene vil arbeide for å videreutvikle forutsetningene for å gi og ta imot støtte ved alvorlige ulykker og kriser i Norden. Felles kapasiteter skal særlig rettes mot redningsarbeid for nordiske behov. Denne beredskapen vil kunne inngå i EUs pulje av beredskapskapasiteter og bli brukt i forbindelse med gjensidig assistanse i de nordiske land ved katastrofer og eventuelt i tredjeland. Relevante øvelser skal gjennomføres etter behov.

I ministermøtet i Oslo ble det også enighet om å utarbeidelse en felles nordisk politisk utviklingsstrategi frem mot 2019 for styrking av det nordiske samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet.

Gjennom «Haga»-samarbeidet arbeides det for at de nordiske landene i størst mulig grad har koordinerte posisjoner i internasjonale fora, herunder EU, NATO og FN vedrørende beredskapsspørsmål, i tillegg til å utarbeide rammer for en systematisk samordning av vår beredskapspolicy for styrking av denne. Relatert til dette, arrangerte Norge i dialog med de øvrige nordiske land et seminar i mars 2015, som var rettet mot Norden som en sterk regional partner for Europa innen samfunnssikkerhet og beredskap. Representanter fra Norden, EU og NATO deltok på seminaret for å diskutere erfaringer og merverdi av et slikt samarbeid.

I alle nordiske land blir det bygd og anvendt *nasjonale radiokommunikasjonssystemer for nød- og beredskapsaktører* som bygger på TETRA-teknologi. Disse systemene gjør det mulig for aktørene å kunne kommunisere og samvirke i ett felles robust radiosamband.

Norge, ved Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), og Sverige, ved Myndigheten for samhällsskydd och beredskap (MSB), har etablert et samarbeid for å utvikle grenseoverskridende kommunikasjon mellom det norske nettet Nødnett og det svenske nettet Rakel. Samarbeidet involverer også nødetatene (politi, brann og helse) og tollvesen på begge sider av grensen, og skal gi disse aktørene bedre forutsetninger for samarbeid over landegrensene og ved innsatser i nabolandet.

Dette norsk-svenske samarbeidet er førende for grenseoverskridende kommunikasjon mellom nødetater, og vil innebære at Norge/Sverige blir de første nasjonene som knytter sine nødnett sammen og gir brukerne mulighet til «roaming»[2] i hverandres nett. Det gjøres også tilpasninger i radioterminalene, kommunikasjonssentralene og felles norsk-svensk sambandsreglement for å utnytte den nye nettfunksjonaliteten. På sikt er målet en robust og grenseløs kommunikasjon i nød- og beredskapssituasjoner i hele Norden.

---

[2] *Roaming* betyr at sluttbruker av mobiltelefon eller i dette tilfelle TETRA-radio med kundeforhold til et spesifikt mobil- eller tetranett (hjemmenett) kan benytte et annet mobil- eller tetranett (det besøkte nettet), utenfor hjemmenettets geografiske dekningsområde, for å få tilgang til tjenester.

5.14 Administrasjon og forvaltning, forbrukerpolitikk, frivillig sektor, flyktninger og migrasjon

Administrasjon og forvaltning

I Nordisk forvaltningspolitisk forum har departementene med ansvar for forvaltningspolitikken i de nordiske land årlige møter for å utveksle erfaringer og diskutere aktuelle saker.

Forbrukerpolitikk

Samarbeidet om forbrukerpolitikk er uformelt og skjer i Embetsmanngruppen for nordisk samarbeid, Nordkons. Samarbeidet dreier seg om informasjons- og erfaringsutveksling, og er en arena for å drøfte EU-saker. BLD deltar også i et nordisk-estisk samarbeid om forbrukerundervisning.

Det nordiske miljømerket, Svanen, ble etablert i 1989 for å gi forbrukerne muligheter til å velge blant de miljømessig beste produktene. Svanen forvaltes gjennom samarbeid mellom miljømerkesekretariatene i de nordiske landene, for Norges del Stiftelsen Miljømerking. De nordiske miljøministrene markerte Svanens 25-års jubileum ved et pressetreff under Nordisk Råds sesjon i Stockholm i oktober 2014.

Frivillig sektor

Frivillighet står sentralt i regjeringens politiske plattform. Regjeringen vil legge til rette for et sterkt sivilsamfunn, og det legges til grunn at frivilligheten har en selvstendig stilling og verdi i samfunnet. Regjeringens Frivillighetserklæring ble vedtatt i 2015. Frivillighetserklæringen legger rammene for dialog og samspill med frivilligheten uavhengig av departement, direktorat eller etat og skal bidra til en helhetlig frivillighetspolitikk. Erklæringen er delt inn i tre deler:

1. Grunnlag for samspillet
2. Rammeverk for samspillet
3. Oppfølging av erklæringen

Frivillighetserklæringen bygger på innspill fra frivillig sektor, samt regjeringens frivillighetspolitikk slik den framkommer i regjeringserklæringen. Kulturdepartementet har ansvar for overordnet koordinering og samordning av statens forhold til frivillig sektor. Forenkling, stabile rammebetingelser, forskning og dialog og samspill med frivilligheten er sentrale innsatsområder.

Forskningsprogrammet *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* er et samarbeid mellom flere departementer. Overordnet formålet med forskningen er :

- å øke og utvikle kunnskapen om sivilsamfunn og frivillig sektors betydning i samfunnet
- å bidra til å utvikle statlig frivillighetspolitikk
- å styrke sivilsamfunn og frivillig sektor

Forskningsprosjektet Frivillig innsats og motivasjon i Norge og Skandinavia presenteres i sin helhet 15. oktober 2015. Pågående forskningsprosjekter og rapporter fra avsluttede prosjekter er tilgjengelig på *www.sivilsamfunn.no*

Det er etablert samarbeid mellom forskere i Norden, samt et nettverk på departementsnivå.

Flyktninger og migrasjon

Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningspørsmål (NSHF) er et viktig forum for Norge, hvor formannskapet går på omgang mellom de nordiske land. Finland har formannskapet i 2015, mens Sverige har formannskapet i 2016. Det arrangeres to møter årlig: et embetsmøte på våren og et ministermøte på høsten. De nordiske land har historisk hatt et tett samarbeid og lignende utfordringer på utlendingsfeltet. For Norges del er det spesielt viktig å opprettholde samarbeidet i NSHF, idet det letter informasjonsutveksling mellom landene og gir en verdifull anledning til å gi innspill og påvirkning i for eksempel EU-saker og andre forum hvor Norge ikke har innpass. Det er også viktig med godt nordisk samarbeid i forholdet til Schengen.

5.15 Samer og nasjonale minoriteter

Ministrene med ansvar for samiske saker i Finland, Norge og Sverige, og sametingspresidentene i disse landene, har siden 2000 hatt regelmessige møter. Formålet er å styrke og utvikle det samiske folkets språk, kultur, næringer og samfunnsliv.

Nordisk samisk språkpris, Gollegiella, deles ut for syvende gang høsten 2016. Prisen skal bidra til å fremme, utvikle og bevare samisk språk i Norge, Sverige, Finland og Russland. Språkprisen er på 15 000 euro, og deles ut annethvert år.

Arbeidet med nordisk samekonvensjon har vært forberedt gjennom det nordiske samarbeidet om samiske saker. På fellesmøtet mellom sametingspresidentene og ministrene for samiske saker i Stockholm høsten 2010 ble det vedtatt å innlede forhandlinger om en nordisk samekonvensjon. Forhandlingene startet i mars 2011, og

målet er at de skal sluttføres i 2016. Den norske forhandlingsdelegasjonen har fem medlemmer. Lederen og to medlemmer er representanter fra departementene, mens to medlemmer er utnevnt etter forslag fra Sametinget. Sametinget blir konsultert underveis i forhandlingene.

Konvensjonsutkastet ble utarbeidet av en nordisk ekspertgruppe på bakgrunn av de internasjonale instrumentene de tre landene er bundet av, og med utgangspunkt i at samene er urfolk i Finland, Sverige og Norge.

Nordisk embetsgruppe for nasjonale minoriteter er et samarbeidsorgan mellom departementene i Sverige, Finland, Danmark og Norge med ansvar for gjennomføring av Europarådets rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter. Landene utveksler erfaringer og diskuterer aktuelle saker i møtene. Finland skal være vertsland for neste møte i embetsgruppen.

5.16 Samferdsel

Transportsektoren er ikke med i det formaliserte nordiske regjeringssamarbeidet, men det er fremdeles viktig å diskutere aktuelle transportpolitiske problemstillinger og ivareta det gode nettverket som er etablert mellom de nordiske land. Det nordiske regjeringssamarbeidet i transportsektoren legger vekt på å fremme effektiv, konkurransekraftig, sikker og miljøvennlig transport og trafikk i Norden og nærområdene. Det er god kontakt på politisk og administrativt nivå mellom de nordiske landene. Det er særlig fokus på områder der land har felles problemstillinger. I tillegg legges det vekt på at samarbeidet skal fremme den politiske debatten og være et forum for erfaringsutveksling. Samarbeidet har bidratt til en positiv utvikling i de nordiske landene.

EØS-spørsmål har fått stadig større oppmerksomhet. Aktuelle saker for tiden er bl.a. lønns- og arbeidsforhold i luftfarten, kabotasje/sosiale forhold innen veitransporten og vinterforhold for tungbiltransport. Innenfor rammen av den nåværende samarbeidsmodellen skal det holdes ett møte i året mellom de nordiske og baltiske transportministrene. Det diskuteres blant annet aktuelle EU/EØS-saker til EUs transportrådsmøter.

Barents European-Arctic Transport Area (BEATA)

Finland leder styringsgruppen i BEATA fram til høsten 2015, da Russland vil ta over formannskapet. Det arbeides med oppfølging av forslaget til en felles transportplan for Barentsområdet, som ble lagt fram høsten 2013. BEATA utarbeider en rapport med utfyllende informasjon og analyser av de grensekryssende veiforbindelsene, som vil bli overlevert på et høynivåmøte høsten 2015. De norske transportetatene bidrar med faglige innspill og vurderinger, i tillegg er det regionale nivået (fylkeskommuner, län og oblaster) involvert.

Nordlige Dimensjons Partnerskap for Transport og Logistikk – NDPTL

Partnerskapet har som formål å forbedre grensekryssende transporter mellom landene i den nordlige dimensjon, både ved forbedringer av infrastruktur og gjennom effektivisering av logistikk. Støttefondet som ble opprettet i desember 2012, for studier og analyser som bidrar til å implementere prosjekter, har per juni 2015 utbetalt støtte til sju prosjekter.

Norge var blant de første landene som bidro med midler til fondet. Arbeidet i NDPTL baserer seg på et nettverk av viktige transportforbindelser i og mellom landene i den Nordlige Dimensjon. Nettverket omfatter alle transportformer. Framover er det finansielle utfordringer knyttet til Support Fund og drift av sekretariatet.

EasyGo

EasyGo er et samarbeid om bompengeinnkreving mellom Norge, Sverige, Danmark og Østerrike. EasyGo gjør det mulig for både privatbilister og yrkestransportører å kjøre med en og samme brikke (f.eks. AutoPASS-brikken) gjennom alle bompengeanlegg i Skandinavia, i tillegg til mange ferjesamband mellom Danmark, Sverige og Tyskland. Enkelte av brikkene som utstedes i EasyGo er i tillegg gyldige for betaling på hovedveinettet i Østerrike.

EasyGo er tatt godt imot blant trafikantene, og har samtidig gjort innkrevingen fra utenlandske trafikanter mer effektiv. Bruken av tjenesten har økt jevnt siden oppstarten i 2007, og det formidles nå over 300 000 transaksjoner per måned mellom partene i samarbeidet. I 2014 krevde norske bompengeselskaper inn om lag 55 millioner kr. via utenlandske brikker.

Det vurderes også å utvide EasyGo til andre land. EasyGo har vært basert på standardene i EU-direktiv 2004/52/EF (EFC-direktivet) og den tilhørende definisjonsbeslutningen 2009/750/EF (EETS-definisjonen). Suksessen med EasyGo gjør dette til et referanseprosjekt i europeisk sammenheng.

Prosjektet Svinesundsambandet

Ved riksgrensen mellom Norge og Sverige på Svinesund er det skapt et svært godt samarbeid over landegrensene gjennom prosjektet «Svinesundforbindelsen». Svinesundforbindelsen strekker seg fra Nordby i Sverige til Svingenskogen i Norge. Det omfatter 2 kilometer ny motorvei på svensk side, 4,3 kilometer ny motorvei på norsk side og en 700 meter lang bro mellom dem. Riksgrensen er også EU-grense, og det er bygd tollstasjoner på begge sider. I tillegg er det betalingsstasjoner ved både ny og gammel bro. Prosjektet er finansiert med bompenger på både svensk og norsk side. Det har vært en jevn økning i trafikken siden oppstarten. I 2013 var det 7,4 millioner kjøretøyer som passerte bomstasjonene, dvs. en årsdøgntrafikk på rundt 20 000.

Jernbane

Samferdselsdepartementet og Næringsdepartementet er enige om å videreutvikle samarbeidet om transportinfrastruktur og transporttilbud mellom Norge og Sverige. Samferdselsdepartementet har bedt Jernbaneverket, i samarbeid med Trafikverket, gjøre en nærmere vurdering av hvordan kapasiteten på strekningen Oslo-Göteborg kan utvikles som en helhet i et samarbeid mellom norske og svenske myndigheter, hhv. på kort og lang sikt. Formålet er å gradvis legge til rette for forbedringer på strekningen som både kan komme person- og godstrafikken til gode.

Jernbaneverket og Trafikverket har på oppdrag fra de to lands departementer utarbeidet en rapport om framtidig utvikling og drift av Ofotbanen og Malmbanan (Kiruna-Narvik). Rapporten ser på hvordan det framtidige kapasitetsbehovet kan løses gjennom ulike finansierings- og organiseringsløsninger i et samarbeid mellom norske og svenske myndigheter. Denne rapporten vil inngå som et viktig grunnlag for Næringsdepartementet og Samferdselsdepartementet sitt arbeid med rulleringen av de respektive lands langtidsplaner (Nasjonal transportplan for Norges del).

Beredskap

Det pågår et nordisk samarbeid om beredskap og krisehåndtering på områdene luft, bane, sjø og vei. Danmark, Sverige, Finland, Færøyene og Norge er med. Det blir arrangert en serie fellesøvelser «Bordercrossing» mellom Statens vegvesen, Jernbaneverket og det svenske Trafikverket som omhandler bane, vei og veitransport. Disse øvelsene dekker hele riksgrensen fra Østfold til Finnmark.

I november 2014 ble konferansen Nordisk konferens för trafiksamverkan innom kriseberedskap arrangert. Formålet med konferansene er å legge bedre til rette for samvirke mellom de nordiske landene ved alvorlige hendelser og kriser som berører transportsektoren. Den neste konferansen er under planlegging og finner sted i København januar 2016. Samferdselsdepartementet og flere av transportetatene og -selskapene deltar i prosessene og ved konferansene.

Gjennomføringen av «Et felles europeisk luftrom» – North European Functional Airspace Block (NEFAB)

En viktig oppgave for samarbeidet mellom luftfartsmyndighetene i NEFAB er å følge med på gjennomføringen av ytelsesplanene til tjenesteyterne for inneværende referanseperiode (2015–2019).

Det holdes regelmessig møter på departementsnivå mellom landene som deltar i NEFAB og Danmark og Sverige, for å drøfte et nærmere samarbeid innenfor dette saksfeltet. Transportministerne i de seks landene undertegnet en intensjonserklæring om dette i mars 2013. Som følge av dette utarbeidet tjenesteyterne i de seks landene en prosjektplan for å etablere et område med fri ruteføring, som omfatter luftrommet i alle de seks landene innen utgangen av 2015, samt en videreutvikling av dette konseptet innen 2017. Tjenesteyterne (Avinor og tilsvarende instanser i øvrige land) vil i november 2015 gjennomføre etableringen av et felles konsept for såkalt fri ruteføring («Free route airspace»); noe som skal gjøre det mulig for flyoperatørene å velge ruteføringer som gir kortere flydistanse enn de tradisjonelle faste flyrutetraseene. Dette vil bidra til reduserte drivstofforbruk og utslipp av CO_2, mv. og dermed lavere kostnader.

Arbeidet med å definere ytterligere konkrete samarbeidstiltak innenfor NEFAB og med Danmark og Sverige fortsetter.

Meteorologisk institutt har sammen med tilsvarende aktører i ovennevnte land samt Island etablert et felles konsortium som grunnlag for nærmere samarbeid. De har startet felles produksjon av visse produkter og tjenester, noe som bidrar til kostnadsbesparelser og forbedret kvalitet.

Beredskap mot akutt forurensning –oljevernberedskap

Det er etablert et samarbeid mellom de nordiske landene om varsling og bekjempelse av forurens-

ning på sjøen. Samarbeidet skjer innenfor rammen av avtalen Nordisk avtale om samarbeid vedrørende bekjempelse av forurensing av havet med olje og andre skadelige stoffer. Avtalen følges opp med blant annet årlige øvelser.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 2. oktober 2015 om Nordisk samarbeid blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Sammenstilling av budsjettene 2016[1] og 2015 (2015 priser) (i millioner DKK)

		Budsjett 2016	Budsjett 2015	Forskjell +/-	Forskjell %
1.	*MR Samarbeidsministrene*	*248.735*	*255.258*	*-6.523*	*-2,6%*
	a. Prioriteringsbudsjettet	74.375	74.375	0	0,0%
	b. Internasjonalt samarbeide	67.797	74.320	-6.523	-8,8%
	i. Herav kontorene[2]	15.330	21.330	-6.000	-28,1%
	c. Nordisk Ministerråds fellesaktiviteter og sekretariatet	106.563	106.563	0	0,0%
	i. Herav sekretariatet (NMRS)	76.995	77.560	-565	-0,7%
2.	*MR Utdanning og forskning*	*225.321*	*228.116*	*-2.795*	*-1,2%*
	a. Generelle forsknings- og utdannelsesinitiativer	3.280	3.680	-400	-10,9%
	b. Politikkutvikling mv.	15.271	15.481	-210	-1,4%
	c. Mobilitets- og nettverksprogrammer	76.861	75.735	1.126	1,5%
	d. Nordforsk (institusjon)	107.985	111.296	-3.311	-3,0%
	e. Øvrig forskning	21.924	21.924	0	0,0%
3.	*MR Helse og sosialpolitikk*	*38.956*	*38.956*	*0*	*0,0%*
	i. Herav Nordens Välfärdcenter (institusjon)	20.335	20.335	0	0,0%
4.	*MR Kultur*	*167.143*	*167.143*	*0*	*0,0%*
	a. Generelle kultursatsninger	50.231	46.284	3.947	8,5%
	b. Barn og Unge	6.036	6.036	0	0,0%
	c. Film og Media	30.890	35.062	-4.172	-11,9%
	i. Herav NORDICOM (institusjon)	3.025	3.025	0	0,0%
	d. Kunstområdet	30.736	33.210	-2.474	-7,4%
	i. Herav Nordiske Kulturhus (institusjoner)	42.793	42.793	0	0,0%
	e. Andre kultursatsninger	6.457	3.758	2.699	71,8%
5.	*MR Fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk*	*39.769*	*39.769*	*0*	*0,0%*
	a. Fiskeri	6.198	6.198	0	0,0%
	b. Jordbruk	21.204	21.204	0	0,0%
	i. Herav NordGen (institusjon)	20.016	20.016	0	0,0%

	Budsjett 2016	Budsjett 2015	Forskjell +/-	Forskjell %
c. Næringsmidler	6.500	6.500	0	0,0%
d. Skogbruk	5.867	5.867	0	0,0%
6. MR Likestilling	*8.873*	*8.873*	*0*	*0,0%*
7. MR Nærings-, energi- og regionalpolitikk	*132.686*	*132.686*	*0*	*0,0%*
a. Næring	89.619	89.619	0	0,0%
i. Herav Nordisk Innovation (institusjon)	72.471	72.471	0	0,0%
b. Energi	10.582	10.582	0	0,0%
i. Herav Nordisk Energiforskning (institusjon)	6.452	6.452	0	0,0%
c. Regional	32.485	32.485	0	0,0%
i. Herav Nordregio (institusjon)	11.254	11.254	0	0,0%
8. MR Miljø	*44.157*	*44.157*	*0*	*0,0%*
9. MR Arbeidsliv	*13.632*	*13.632*	*0*	*0,0%*
i. Herav NIVA (institusjon)	3.370	3.370	0	0,0%
10. MR Økonomi- og finanspolitikk	*1.810*	*1.810*	*0*	*0,0%*
11. MR Lovsamarbeid	*1.382*	*1.382*	*0*	*0,0%*
Totalt	*922.464*	*931.782*	*-9.318*	*-1,0%*

[1] Generalsekretærens budsjettforslag pr. juni 2015.
[2] Ministerrådets kontorer i Estland, Latvia, Litauen og Nordvestrussland

Vedlegg 2

Forkortelser

AEC	Arctic Economic Council
AMAP	Arctic Monitoring and Assessment Programme
BASREC	Baltic Sea Region Energy Co-operation
BEG	Budgetexpertgruppen
BSAP	Baltic Sea Action Plan (HELCOM)
EHU	European Humanities University
EK-A	Nordisk embetsmannskomité for arbeidsliv
EK-E	Nordisk embetsmannskomité for energipolitikk
EK-FINANS	Nordisk embetsmannskomité for økonomi- og finanspolitikk
EK-FJLS	Nordisk embetsmannskomité for fiske og havbruk, jordbruk, næringsmidler og skogbruk
EK-JÄM	Nordisk embetsmannskomité for likestilling
EK-K	Nordisk embetsmannskomité for kulturelt samarbeid
EK-LAG	Nordisk embetsmannskomité for lovsamarbeid
EK-M	Nordisk embetsmannskomité for miljøspørsmål
EK-N	Nordisk embetsmannskomité for næringspolitikk
EK-R	Nordisk embetsmannskomité for regionalpolitikk
EK-S	Nordisk embetsmannskomité for helse- og sosialspørsmål
EK-U	Nordisk embetsmannskomité for utdanning og forskning
ENS	Ekspertgruppen Nordens språkråd
DIS	Demokrati, inkludering og sikkerhet
FNF	Foreningerne Nordens Forbund
KKN	Kulturkontakt Nord
LOP	Lønns- og personalutvalget
MR-A	Ministerrådet for arbeidsliv
MR-FINANS	Ministerrådet for økonomi- og finanspolitikk
MR-FJLS	Ministerrådet for fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk
MR-JÄM	Ministerrådet for likestilling
MR-K	Ministerrådet for kultur
MR-LOV	Ministerrådet for lovsamarbeid

MR-M	Ministerrådet for miljø
MR-NER	Ministerrådet for næring, energi og regionalpolitikk
MR-S	Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk
MR-U	Ministerrådet for utdanning og forskning
MR-SAM	Samarbeidsministrene
NAB	Nordiska rådgivande nämnden för energiinformation
NAI	Nordiska Afrikainstitutet
NAPA	Nordens Institut i Grønland
NAMMCO	North Atlantic Marine Mammal Commission
NDBC	Northern Dimension Business Council
NDF	Nordisk utviklingsfond
NDI	Northern Dimension Institute
NDPC	Northern Dimension Partnership on Culture
NDPHS	Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-Being
NDPTL	Northern Dimension Partnership on Transport and Logistics
NEF	Nordisk energiforskning
NEFCO	Nordic Environment Finance Cooperation (Nordiska miljøfinansieringsbolaget)
NETP	Nordic Energy Technology Perspectives
NFS	Nordens Fackliga Samorganisation
NFTF	Nordisk Film- og TV-fond
NLH	Nordens Hus på Færøerne
NIAS	Nordic Institute of Asian Studies
NIB	Nordisk investeringsbank
NI	Nordisk Innovation
NIF	Norden i Fokus
Nifs	Nordisk institutt for sjørett
NMF	Nordisk miljøutviklingsfond
NIKK	Nordisk institutt for kunnskap om kjønn
NIOM	Nordisk institutt for odontologiske materialer
NIPÅ	Nordens institut på Åland
NIVA	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljøområdet
NJC	Nordisk Journalistcenter
NKB	Nordisk kommitté för bioetik
NKG	Nordiska kemikaliegruppen
NKJ	Nordiskt Kontaktorgan för Jordbruksforskning
NKR	Nordkalottrådet

NKS	Nordisk kontakt om statsbyggeri
NKV	Nordisk kollegium for viltforskning
NMF	Nordisk arbeidsgruppe för livsmedelforvaltning och konsumentinformation
NMKL	Nordisk metodikkomité for næringsmidler
NMN	Nordisk Miljømerkningsnemden
NMR	Nordisk ministerråd
NMRS	Nordisk ministerråds sekretariat
NNC	Nordic Nias Council
NNR	Nordic Nutrition Recommendation
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomite
NOMEX	Nordic Music Export Program
NOPEF	Nordiska Projektexportfonden
NOP-HS	Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter
NOPUS	Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service
NORA	Nordisk atlantsamarbejde
NORDBUK	Nordisk barne- og ungdomskomité
NORDA	Nordiskt samarbete om teknisk ackreditering
NORDEFCO	Nordic Defence Cooperation
NORDEX	Nordisk samarbeidskomite for offentlig tilsyn med brannfarlige og eksplosive varer
NORDFORSK	Nordisk forskningsråd
NordGen	Nordisk genressurssenter
NORDICOM	Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning
NORDITA	Nordic Institute for Theoretical Physics
NORDRED	Det nordiske redningstjenestesamarbeidet
NORDKONS	Nordiskt konsumentsamarbejde
NORDREGIO	Nordic Centre for Spatial Development
NORDVULK	Nordisk vulkanologisk institut
NOREY	Nordens Hus i Reykjavik
NORMET	Samarbetsforum för nordisk metrologi (mätteknik)
NOS-HS	Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning
NOS-M	Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning
NOS-N	Nordisk samarbeidsnemnd for naturvitenskap
NOSOSKO	Nordisk socialstatistikkomité
NPI	Nordic Partnership Initiative
NPL	Nordic Play List

NR	Nordisk råd
NSfK	Nordisk samarbejdsråd for Kriminologi
NSHF	Nordisk samrådsgruppe på højt niveau for flygtningespørgsmål
NSI	Nordisk samisk institutt
NSK	Nordisk samarbeidskomité
NSS	Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor
NSU	Nordisk Sommeruniversitet
NTR	Nordiska träskyddsrådet
NTR	Nordiska tulladministrativa rådet
NVC	Nordisk välfärdscenter
NVL	Nordisk nettverk for voksnes læring
ODIN	Nordisk skolenet
OSPAR	The convention for the Protection of the Marine Environment in the North East Atlantic (OSlo and PARis commission)
SNEIL	Sekretariatet för de nordiska energiinformationsbiblioteken
SNS	SamNordisk Skogsforskning
SVANEN	Nordisk miljømerke
TFI	Toppforskningsinitativet for klima, energi og miljø
VALHALLA	Nordisk netværk for børne- og ungdomskultur

Vedlegg 3

Nordisk samarbeid – nettsider

Nordisk ministerråd	www.norden.org/no/nordisk-ministerraad
Nordisk råd	www.norden.org/no/nordisk-raad
Nordisk internettportal om trygdeytelser i Norden	www.nordsoc.org/no
Grensetjenesten-Morokulien	www.grensetjansten.com
Grensehinderrådet	www.norden.org/no/nordisk-ministerraad/samarbeidsministrene-mr-sam/grensehinder-arbeid/grensehinderraadet
Nordisk skatteportal	www.nordisketax.net
Hallo Norden (informasjonstjenesten til Nordisk ministerråd)	www.norden.org/no/norden-for-deg
Europapolitikk	www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk
Foreningen Norden	www.norden.no

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:
Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Omslagsbilde: Knut Bry/tinagent.com

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2015

MILJØMERKET
241 570
Trykksak